

بِسْمِ
اللَّهِ
الرَّحْمَنِ
الرَّحِيمِ

روایت بندگی نوجوان‌ها

نویسنده: علیرضا یوسفی دهنوی

صاحب امتیاز: اداره کل تبلیغات اسلامی خراسان رضوی

سرشناسه	: یوسفی دهنوی، علیرضا
عنوان و نام پدیدآور	: روایت بندگی نوجوان‌ها/ نویسنده: علیرضا یوسفی دهنوی
مشخصات نشر	: مشهد: رنگین کتاب، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری	: ۸۳ ص؛ رقعی.
شابک	: ۹۷۸ - ۶۲۲ - ۵۹۱۷ - ۷۸ - ۱
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه به صورت زیرنویس.
موضوع	: اعتکاف / Spiritual retreats
	: اعتکاف - عبادت / Spiritual retreats - Islam
	: عبادات / Islam - Customs and practices
رده بندی کنگره	: BP ۱۸۸/۲
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۳۵۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۲۵۶۵۹۵
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیپا

روایت بندگی نوجوان‌ها

نویسنده: علیرضا یوسفی دهنوی

صاحب امتیاز: اداره کل تبلیغات اسلامی خراسان رضوی

ناشر: رنگین کتاب

صفحه آرا: دفتر طراحی سیمای هنر شرق

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۲

چاپ و صحافی: دقت

قطع کتاب: رقعی ۸۴ صفحه

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸ - ۶۲۲ - ۵۹۱۷ - ۷۸ - ۱

قیمت:

آدرس: مشهد خیابان آیت ... عبادی ۹۸، پلاک ۴ انتشارات رنگین کتاب

تلفن انتشارات: ۰۹۰۱۲۰۶۵۵۲۳

تلفن مرکز پخش:

صفحه	عنوان
۷	مقدمه
۹	سخنی باشما
۱۱	اعتکاف چیست؟
۱۴	اهمیت و فضیلت
۱۸	آداب و احکام اعتکاف
۲۲	هدف از عبادت اعتکاف چیست؟
۲۵	ضرورت اعتکاف
۲۷	پیشینه‌ی اعتکاف
۳۰	اعتکاف؛ فصل بارش رحمت الهی پس از انقلاب
۳۲	گوهر جان
۳۷	در طریق بندگی
۵۳	برنامه‌های پیشنهادی اعتکاف
۵۹	چند نمونه از چگونگی انجام شدن مراسم اعتکاف دانش‌آموزی
۶۶	مراسم اعتکاف بهترین فرصت برای پیاده‌سازی بیانیه گام دوم انقلاب
۸۲	سخن آخر

مقدمه

«دوره‌ی نوجوانی سرشار از نشاط، طراوت و تازگی است و انسان در یک فصل تازه‌ای از حیات خود قرار دارد که به دنبال یافتن مسیر درست پیش روی خود است. نیازهای جسمانی و معنوی نوجوان او را به ماجراجویی‌هایی می‌کشاند که برخی از آنها از دید بزرگترها خطرناکی دارد جبران ناپذیر؛ ولی نوجوانی است و دنیایش که یکبار برای انسان رقم می‌خورد.

نوجوان به دنبال کسب تجربه‌های جدید در زندگی است و به اتفاقات عادی زندگی اکتفا نمی‌کند. هر روز برای خودش و اطرافیانش ماجرای جدید خلق می‌کند و دوست دارد ابعاد مختلف وجود خودش را بشناسد. دوست دارد بداند چه موجودی است؟ کیست؟ و چه آینده‌ای در انتظار اوست؟ به صورت فطری به دنبال معبود خویش می‌گردد و در طلب نور است برای تاریکی‌ها.

البته کمی هم عجول است و بی‌حوصله. دنبال پاسخ‌های کوتاه می‌رود و قانع کننده. در ضمن به راحتی هم هر حرفی را نمی‌پذیرد! راستی دنبال میانبرهایی هم می‌گردد که بتواند سریعتر راه را طی کند و

به نتیجه برسد. چون مسیر که طولانی بشود، حوصله‌اش سر می‌رود و زود خسته می‌شود.

یکی از آن مسیرهای میانبر که سر راه نوجوان قرار دارد و می‌تواند بهتر و زودتر به خودشناسی دست پیدا کند و بهتر خودش و ابعاد وجودی‌اش را بشناسد و راهی برای ارتباط با خالقش بیابد، اعتکاف است؛ سکویی برای پرش از دنیای مادی به جهانی بی‌نهایت در مسیر رشد و تعالی جسم و روح انسان.

اعتکاف مسیری برای یافتن خویشتن انسان است. اعتکاف دری برای ورود به عالم جدیدی است که نوجوان ماجراجو همواره از آن لذت می‌برد. فرصت بندگی در این مقطع زمانی از زندگی انسان یعنی نوجوانی، در فضای اعتکاف فراهم است؛ و بخش مهم آن روایت این بندگی است که نوجوان از حال خوش به وجود آمده از این فضای معنوی می‌تواند حرف‌ها بزند و همیشه قصه و روایتی از این حس و حال ناب برای تعریف کردن داشته باشد.

نوجوان نهال شاداب و آماده‌ی رشدی است و در هر فضایی که قرار بگیرد همانگونه بار می‌گیرد و شاخ و برگ می‌دهد و تناور می‌شود و ماجراها برای روایت خواهد داشت از خورشید و باران و نسیم خوشی که ذهن و قلبش را آماده و مهیای رویش کرده است.»

"حجت السلام هادی صاحبقرانی"

مدیرکل سازمان تبلیغات اسلامی خراسان رضوی

سخنی باشما

در مطالب پیش رو با اعتکاف و اهداف آن آشنا می‌شویم و به سخنی چند در باب رویش اعتکاف پس از انقلاب اسلامی خواهیم پرداخت.

امروزه در سراسر کشور، به برکت نظام مقدس جمهوری اسلامی، اعتکاف به موضوعی خودجوش در میان مردم تبدیل شده است؛ به ویژه اعتکاف دانش‌آموزی پرشور و پر بار هر ساله در حال برگزاری است و این شوق میان نوجوانان و جوانان برای ارتباط با معبود و خلوتی خود خواسته، از رونق قابل ملاحظه‌ای برخوردار شده.

از این رو مسئولان امور دانش‌آموزی و نوجوانان، دلسوزانه در این امر خطیر تلاش‌هایی خالصانه و برنامه‌های شایان ذکری را برای برگزاری هر چه بهتر این مراسم معنوی ترتیب داده و اجرایی کرده‌اند و آثار قابل ملاحظه‌ای این عبادت خاص نیز قابل مشاهده است.

از این رو بر آن شدیم تا از برخی برنامه‌ها و فعالیت‌های انجام شده در زمان اعتکاف و حتی قبل و بعد از آن را جمع‌آوری کنیم و

پیش روی شما قرار دهیم تا به جمع‌آوری اطلاعاتی از این دست، در این کتاب اهتمام ورزیده باشیم. آشنایی با تجربه‌ها همیشه جذاب و کارساز هستند. باشد که نوری در دل‌هایمان روشن شود و با چشم داشتن به رحمت پرودگار، قبول درگاه حق تعالی‌اش شویم.

اعتکاف چیست؟

آمده است که اعتکاف عبادت مستحبی است که به عنوان سنت پیامبر ﷺ در کشورهای مسلمان برگزار می شود. بدین ترتیب که اعتکاف اقامت کردن در مسجد است برای مدتی مشخص، مثلاً سه روز و حتماً باید این اقامت همراه با روزه داری و مناجات ویژه ای باشد. اعتکاف زمان مخصوصی ندارد، برای خلوت و نیایش بارب العالمین هر گاه جسم و روح احساس نیاز کند باید برای برطرف کردن آن تمنای درون کوشید و دست از دنیا و زرق و برق آن شست و به خلوت با خویش و پروردگار خویش شتافت.

اما در احادیث، بهترین زمان برای آن، دهه سوم ماه رمضان دانسته شده است و به غیر از آن یکی دیگر از این ایام معروف به سنت شکوهمند اعتکاف در ایران اسلامی، در روزهای ۱۳، ۱۴ و ۱۵ ماه رجب نیز صورت می گیرد که این چند روز به "ایام البیض"^۱ معروف

۱. پیامبر | فرمود: هنگامی که حضرت آدم، خدا را نافرمانی کرد، او را از عرش خود دور ساخت. او گریست و جبرئیل آدم را به زمین آورد، در حالی که سیاه شده بود. ندایی از آسمان شنید که روزه

است؛ این مراسم در مساجد بزرگ به همراهی پر شور معتکفان برگزار می‌شود.

در فقه به توقّف سه روز یا بیشتر در مسجد به قصد قربت و با اعمال و شرایط خاصی، اعتکاف، و به شخص به جا آورنده آن مُعْتَكِف گفته می‌شود. اعتکاف از ماده «عکف» و در لغت به معنای روی آوردن به چیزی و بزرگداشت آن است؛ همچنین در قرآن «عاکف» به معنای ساکن و مقیم، و «معکوف» در معنای ممنوع و بازداشته شده از برخی اعمال، به کار رفته است.

در اصطلاح عرفانی، اعتکاف، فارغ کردن و تهی ساختن دل از امور دنیوی و تسلیم کردن نفس به مولا است. علامه مجلسی گرانقدر، حقیقت اعتکاف را روی آوردن بندگان به اطاعت کردن از امر خداوند و پای بندی به مراقبت دانسته است؛ مراقبت از هوای نفسانی و مرتکب نشدن به گناهان.

وی همچنین کمال نیایش و عبادت را در وقف کردن دل و عقل و اعضای بدن بر انجام عمل صالح و پرهیز از غفلت و همچنین مقید

بگیر. آدم در آن روز که سیزدهم ماه بود روزه گرفت و بدن او سفید شد. به این جهت، این سه روز از هر ماه را ایام البیض می‌نامند. سپس منادی ندا داد: ای آدم! این سه روز را برای تو و فرزندانت قرار دادیم. هر کس این سه روز در هر ماه را روزه بگیرد، مانند این است که تمام عمرش را روزه گرفته است. بحارالانوار، علامه مجلسی، ج ۹۴، ص ۹۷

مرحوم صدوق (ره) می‌گوید: علت این که این سه روز از هر ماه را ایام البیض می‌نامند، این است که شب‌های این ایام روشن است. همان، به نقل از علل الشرایع، ج ۲، ص ۶۷

ساختن خویش به انجام دستورات الهی و تحقق اراده او و دور
ساختن غیر خدا از همه‌ی وجود خویش می‌داند. اعتکاف فرصت
بندگی و ملاقات ما زمینی‌ها با پروردگار است.

اهمیت و فضیلت

بنا بر احادیث اعتکاف به قدر حج و عمره ثواب دارد و موجب
 آمرزش گناهان و رهایی از آتش جهنم می‌شود.

امام رضا علیه السلام در باب اعتکاف این چنین فرموده‌اند:

اعْتِكَافُ لَيْلَةٍ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ يَعْدِلُ حُجَّةً وَاعْتِكَافُ لَيْلَةٍ فِي
 مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ عِنْدَ قَبْرِهِ يَعْدِلُ حُجَّةً وَ عُمْرَةً؛

یک شب اعتکاف در ماه رمضان معادل یک حج است و یک شب
 اعتکاف در مسجد رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و در نزد قبر آن حضرت معادل
 یک حج و عمره است.^۱

از ویژگی‌های حائز اهمیت دین مبین اسلام این است که همواره
 انسان را به برنامه‌ریزی در امور دنیوی تشویق و ترغیب کرده است؛
 که این گذر عمر بیهوده و بی‌هدف نباشد و البته اسلام هرگز غافل از
 این امور نبوده و آموزه‌های مفیدی در این باب داشته است و
 می‌توان گفت که اعتکاف جزو اموری است که رسیدگی و انجام آن

برای زندگی انسان برنامه‌ریزی شده است؛ تا هم از تأثیرات آن در حیات دنیوی و مادی خویش بهره‌مند شود و هم توشه‌ای بیاندوزد برای آخرت و به قول جناب حافظ:

«حیفِ اوقات که یک سر به بطالت برود»

امام صادق علیه السلام در باب اعتکاف و برنامه داشتن در طول حیات فرموده‌اند:

عَلَى الْعَاقِلِ... أَنْ يَكُونَ لَهُ سَاعَاتٌ: سَاعَةٌ يَنَاجِي فِيهَا رَبَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَ سَاعَةٌ يَحَاسِبُ نَفْسَهُ وَ سَاعَةٌ يَتَفَكَّرُ فِيهَا صَنَعَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ وَ سَاعَةٌ يَخْلُو فِيهَا بِحِطِّ نَفْسِهِ مِنَ الْحَلَالِ؛

بر خردمند لازم است (در زندگی) چند برنامه داشته باشد: ۱- برنامه‌ای برای مناجات با خدا ۲- برنامه‌ای برای محاسبه نفس ۳- برنامه‌ای برای تفکر در آفریده‌های خدا ۴- و برنامه‌ای برای تفریح و بهره‌مندی از امور حلال.^۱

انسان عابد و زاهد و سالک راه، به عبادت عشق می‌ورزد و چه خوش‌گفت حافظ شیرین سخن که:

در طریقت هر چه پیش سالک آید خیر اوست

در صراط مستقیم ای دل کسی گمراه نیست

و در مسیر این مراسم و مناجات بودن، خود صراط مستقیمی

است که انسان را چراغ راه است و سرمنشا هدایت. چرا که عبادت است که ریشه‌ی بسیاری از خصائل بد را در قلب انسان می‌سوزاند. از او انسانی قابل اعتماد و آراسته به صفات نیک انسانی می‌سازد. عبادت است که انسان را سوار بر زمان و مسلط بر زندگی می‌سازد نه اینکه زمان را همیشه از دست بدهد و این زندگی باشد که افسار او را در دست گرفته باشد.

پیامبر اکرم ﷺ فرموده‌اند:

أَفْضَلُ النَّاسِ مَنْ عَشِقَ الْعِبَادَةَ فَعَانَقَهَا وَ أَحَبَّهَا بِقَلْبِهِ وَ بَأَشْرَهَا بِجَسَدِهِ وَ تَفَرَّغَ لَهَا...؛

با فضیلت‌ترین مردم کسی است که عاشق عبادت باشد و عبادت را در آغوش کشد و از جان آن را دوست بدارد و اعضاء و جوارح خود را با عبادت آشنا سازد و زمان فراغتی را برای عبادت قرار دهد.^۱ بیتوته کردن‌ها و خلوت‌های این چنین معنوی، تاثیرات شایان‌ذکری در زندگی دنیوی و مادی ما نیز دارد. تزکیه و پالایش نفس در این بیتوته کردن‌ها و نیایش‌ها، دستاورد ارزشمند و قابل توجهی است که نصیب انسان می‌شود. انسان در گریز از هوای نفس و فرار از روزمره‌گی‌ها و دل مشغولی‌های دنیا و در راه انس گرفتن با معبود، همیشه نیازمند خلوتی است تا به رحمت پرودگار در خویش بنگرد و

آثار رحمانیت خالق هستی را در زندگی و جهان هستی جستجو کند،
دل را از زنگار گناهان بشوید و به خودشناسی برسد که در دین
راستین اسلام همیشه به آن تاکید شده است.
شاید به جرات بتوان گفت که اعتکاف یک مکتب خودشناسی
است که برای حیات انسان تعریف و برنامه‌ریزی شده است.

آداب و احکام اعتکاف

آداب و احکام اعتکاف شامل چند بخش مهم می‌شود:

□ زمان

اعتکاف را می‌شود بدین معنا دانست که زمانی برای دست شستن از دنیا و تعلقات آن و ارتباط خالصانه برقرار کردن با خداوند متعال است؛ تا بتوانیم پلیدی‌ها و زشتی‌ها را از لوح ضمیر خویش بزدااییم. اعتکاف را می‌توان در هر زمانی به جا آورد اما در منابع دینی زمانی برای اعتکاف ذکر شده است. از جمله مهمترین ایام برای اعتکاف:

روزهای سپید ایام البیض: ایام البیض به روزهای سیزدهم، چهاردهم و پانزدهم ماه قمری گفته می‌شود، ایام البیض نزد شیعیان، رجب و در مرتبه بعد شعبان و رمضان است. یکی دیگر از ایام مهم و شاخص برای معتکف شدن ده روز آخر ماه کریم رمضان است.

اعتکاف در ماه رمضان فضیلت بیشتری نسبت به سایر ماه‌ها

دارد.

اعتکاف می‌تواند در روزهای دیگری از سال نیز انجام شود اما نباید در دو روزی که روزه در آن حرام است مانند عید فطر و عید قربان باشد.

□ مدت

از نظر فقهای شیعه مدت اعتکاف حداقل سه روز است و پس از پایان روز دوم، اعتکاف روز سوم واجب می‌شود. زمان اعتکاف، از آغاز طلوع فجر روز اول تا غروب روز سوم است.

□ مکان

در برخی روایات، اعتکاف مختص مسجدالحرام، مسجدالنبی، مسجد کوفه و مسجد بصره دانسته شده است، اما روایاتی وجود دارد که در آنها اعتکاف در مسجد جامع یا مسجدی که امامی عادل در آن نماز جمعه یا جماعت خوانده باشد، روا شمرده شده است از این رو، بیشتر فقیهان متقدم معتقدند، اعتکاف به این مساجد چهارگانه اختصاص دارد، اما شهید اول^۱ و شهید ثانی^۲ فرمایش داشته‌اند که:

۱. شهید اول (۷۸۶-۷۳۴ق)، با نام کامل شمس‌الدین محمد بن جمال‌الدین مکی بن احمد

عاملی نبطی جزینی، از فقهاء و علمای بزرگ شیعه در قرن هشتم هجری قمری بود

۲. زین‌الدین بن نورالدین علی بن احمد عاملی جُبعی (۹۵۵-۹۱۱ یا ۹۶۵ق) معروف به شهید

ثانی، فقیه شیعی قرن دهم قمری

اینکه اعتکاف را فقط به مساجد چهارگانه منحصر کنیم سخنی ضعیف است؛ بیشتر فقیهان قرن چهاردهم نیز، برگزاری اعتکاف در مساجد جامع شهرها را صحیح دانسته و برخی، انجام آن در غیر از مساجد چهارگانه را (اعم از جامع و غیرجامع) به قصد رجا و رسیدن به ثواب، جایز شمرده‌اند.

□ شرط روزه بودن

در فقه شیعه، روزه از ارکان اعتکاف است؛ از این رو کسی که نمی‌تواند روزه بگیرد؛ مانند، مسافر، بیمار و حیض اعتکافش صحیح نیست. در اعتکاف نیت روزه قضا یا نذری جایز است. بنابراین از اعمال مهم اعتکاف، روزه گرفتن در ایام اعتکاف است. معتکف می‌تواند روزه واجب یا مستحب، برای خود یا به نیابت از دیگران، مثل پدر و مادر فوت شده، بگیرد. چنانچه اعتکاف در ماه رمضان باشد باید فقط روزه واجب ماه مبارک رمضان را در نظر گرفت.

□ خارج نشدن از مسجد

در مدت اعتکاف، خروج از مسجد برای موارد ضروری؛ مانند تهیه خوراک لازم و قضای حاجت، یا امور دارای مصلحت؛ همچون اقامه نماز جمعه، تشییع جنازه، اقامه شهادت و عیادت بیمار، جایز شمرده شده است. البته در این موارد نیز باید معتکف به ضرورت اکتفا نماید و نباید در جایی بنشیند و تا حدی که ممکن است نباید

در سایه راه برود.

سید کاظم طباطبایی در "عروه الوثقی"^۱ خارج شدن از محل اعتکاف را برای ضرورت های عرفی و شرعی و دارای مصالح (خواه مصالح مربوط به شخص اعتکاف کننده یا دیگری) را جایز دانسته است. همچنین بنا به گزارشی که در بحار النوار از "عده الداعی"^۲ نقل شده امام حسن مجتبی (علیه السلام) برای برطرف کردن دین یکی از شیعیانش، طواف را قطع کرد و با او همراه شد تا کارش را راه بیندازد.

□ محرمات

به گفته فقیهان، در اعتکاف، مشاجره و جدال درباره امور دنیوی، خرید و فروش (مگر برای ضرورت) حرام است و اعتکاف را باطل می کند. همچنین هر چیزی که روزه را باطل می کند، اعتکاف را نیز باطل می کند.

۱. عده الدعی و نجاح الساعی کتابی است به زبان عربی با موضوع ادعیه و اخلاق، تالیف احمد بن محمد بن فهد حلی متوفای (۸۴۱ق)

۲. عروه الوثقی کتابی فقهی به زبان عربی، که در صد سال اخیر مبنای فقها و مراجع تقلید شیعه برای بیان فتواهایشان بوده

هدف از عبادت اعتکاف چیست؟

در قرآن کریم رموز ایمان و عبادت و همچنین پالایش و تزکیه نفس داشتن با آیات مختلفی بیان می‌شود و می‌توان آن را سرمنشأ بحث اعتکاف دانست که ریشه‌ی آن ایمان قلبی و عبادت و پرداختن به نفس است و آن را با این آیات و این گونه معرفی می‌فرماید:

وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ؛ تقوا پیشه کنید، به این امید که رستگار شوید.^۱

در جای دیگر می‌فرماید:

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّيْهَا؛ کسی رستگار شد که نفس را تزکیه کرد.^۲

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ؛ به راستی که مؤمنان رستگاران‌اند.^۳

وَ اذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ؛ خدا را بسیار یاد کنید شاید رستگار شوید.^۴

۱. آل عمران: ۱۳۰

۲. شمس: ۹

۳. مؤمنون: ۱

۴. جمعه: ۱۰

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى؛ به راستی که رستگار کسی است که تزکیه نفس کرده باشد.^۱

با توجه به این آیات، می توان گفت که قرآن رستگار شدن را به عنوان هدف ایمان، تزکیه نفس و عبادت ذکر می کند. در واقع همه عبادات در یک هدف کلی مشترک هستند اما به صورت مشخص برای هر یک از انواع عبادت، اهداف جداگانه ای نیز وجود دارد؛ و گرنه دلیلی نداشت تا شکل عبادات متفاوت و گوناگون باشد.

نماز یکی از عباداتی است که باعث آرامش انسان می شود و قرآن در این باره می فرماید: *أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ*. روزه یکی دیگر از عبادات مهم است که انسان را صبور و مسلط بر هوای نفسانی بار می آورد و به شخص عزت نفس می بخشد و حتی قرآن از روزه به کلمه صبر تعبیر می نماید:

اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ؛ از روزه و نماز کمک بگیرید.^۲ انسان صابر در برابر مشکلات بردبار است و عبادت اگر دشواری نیز به همراه داشت آنرا تحمل می نماید و تحت فشار معصیت نمی شکند، همچون درختی استوار در برابر باد و توفان ها ایستادگی می کند.

۱. اعلی: ۱۴

۲. بقره: ۱۵۳

□ اما اعتکاف چه هدفی را دنبال می‌کند؟

اعتکاف خود متشکل از چند عبادت است، پس در یک نگاه اهداف این عبادات در اعتکاف هم گنجانده شده است؛ اهدافی چون رسیدن به آرامش روحی، دستیابی به صبر، حضور در خانه خدا که مسجد است، دعا و توبه، همه در اعتکاف مورد توجه قرار گرفته است.

اما می‌توان یکی از اهداف متفاوت عبادت اعتکاف را این مطلب بر شمرد که بریدن از دنیا و امور غیره را به ما می‌آموزد. پس هدف اصلی از عبادت اعتکاف، همان است که ائمه معصومین در دعای "مناجات شعبانیه" از خداوند خواسته‌اند:

الهی هَبْ لِي كَمَالَ الْإِنْقِطَاعِ إِلَيْكَ؛ خدایا به من نهایت بریدگی و وابستگی از غیر خودت را هدیه نما.

اعتکاف سبب دوستی و آشنا شدن مومنان، جداگشتن از گناهان و گناهکاران و در نهایت سبب نزدیکی به خداوند است که همه این امور باعث نورانیت دل می‌گردد و به انسان فرصت حضوری عاشقانه و عارفانه را در محضر خداوند می‌دهد، و به عمر برکت، به فکر نفوذ و تعمق و به زندگی معنا و سازندگی می‌بخشد.

ضرورت اعتکاف

ایام اعتکاف فرصت مناسبی به منظور تبیین محوریت مساجد با حضور نوجوانان و جوانان است و همچنین فرصتی ویژه است برای پیوند بیشتر و استمرار فعالیت در مساجد.

اعتکاف سبب تعالی زندگی به ویژه در نوجوانان و جوانان می شود و بستری فراهم می کند تا آنها را به سوی رشد و بالندگی دینی رهنمون کند، باید خاطر نشان کرد که: اعتکاف، نوجوان و جوان را سوار بر اسب تیزیابی با شتاب بیشتری به سوی خوشبختی دنیوی و اخروی هدایت می کند.

آئین معنوی اعتکاف یکی از عوامل بازدارنده در هجمه فرهنگی غرب علیه آرمان ها و ارزش های نظام جمهوری اسلامی ایران و اسلام ناب محمدی ﷺ است.

همه ما بخوبی می دانیم که اعتکاف مایه تأثیر شگرف معنوی بر رشد تربیتی و بصیرت عمومی، بهترین فرصت برای خودشناسی و تقویت هویت دینی بخصوص در نسل جوان است.

سه روز اعتکاف در مسجد، یک نوع زندگی است که معنویت به شکل انبوه در آن موج می‌زند و جنبه‌های الهی در حد گسترده به آن تزریق شده است و در کانونی‌ترین نقطه جامعه یعنی مسجد صورت می‌گیرد.

اعتکاف باید روزه‌ای برای جذب قشر خاکستری و تقویت اعتقادات و باورهای دیگر اقشار جامعه باشد.

پیشینه‌ی اعتکاف

□ اعتکاف کی و از کجا آغاز شد؟

مسلمانان روش اعتکاف را از سنت پیامبر ﷺ فرا گرفتند. آنچه درباره اعتکاف پیامبر ﷺ گزارش شده است مربوط به دوران پس از هجرت، در مدینه و در ماه رمضان است، که برای آن حضرت چادری در مسجد النبی برپا می‌شد. امروزه در مسجد النبی، سمت شرقی ستون توبه استوانه‌ای به نام سریر (تخت) قرار دارد که گفته می‌شود پیامبر ﷺ در روزهای اعتکاف، بستر خود را کنار آن جای می‌داد و معتکف می‌شد.

پیامبر اسلام ﷺ، در رمضان سال سوم هجری به جهت وقوع جنگ بدر نتوانست اعتکاف کند؛ از این رو در سال بعد، بیست روز از ماه رمضان را معتکف شد؛ ده روز برای همان سال و ده روز قضای سال قبل.

در قرآن نیز ما آیاتی را قرائت می‌کنیم مبنی بر اینکه خلوت با خدای خود به اقوام و پیامبران قبل از نبی اکرم اسلام نیز توصیه شده است.

با توجه به آیه ۱۲۵ سوره بقره: و ما به ابراهیم و اسماعیل فرمان دادیم که خانه مرا برای طواف کنندگان و معتکفان و رکوع‌کنندگان و سجده‌کنندگان از هرگونه آلودگی تطهیر کنند.^۱

طبق این آیات می‌توان نتیجه گرفت که اعتکاف در ادیان پیش از اسلام وجود داشته است^۲ و عملی بوده که در شریعت ابراهیم از مناسک و عبادات الهی محسوب می‌شده و پیروان ایشان به این عمل مبادرت می‌ورزیدند و لذا ابراهیم و اسماعیل علیهم‌السلام از طرف خداوند موظف شده بودند تا محیط لازم را برای برپایی این مراسم مهیا سازند.

همچنین بیت المقدس از مکان‌هایی بود که همواره عده زیادی از انسان‌ها، برای اعتکاف در آن گرد می‌آمدند و به راز و نیاز با پروردگار خویش مشغول می‌شدند. بزرگ این گروه، حضرت زکریا علیه‌السلام بود.^۳ حضرت سلیمان علیه‌السلام نیز در مسجد بیت المقدس به مدت یک سال و دو سال، یک ماه و دو ماه و کمتر و بیشتر اعتکاف می‌کرد و آب و غذا برای آن حضرت فراهم می‌شد و او در همان جا به عبادت می‌پرداخت.^۴

۱. ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الإسلامیة، ۱۳۷۴، ج ۱، ص ۴۴۷.

۲. جمعی از نویسندگان، دایره المعارف بزرگ اسلامی، تهران، مرکز دایره‌المعارف بزرگ اسلامی، ج ۹، ص ۳۵۵.

۳. علامه مجلسی، بحار الانوار، ج ۱۴، ص ۱۴۱.

۴. همان.

مرحوم مجلسی به نقل از مرحوم طبرسی آورده است: براستی سلیمان همیشه در مسجد بیت المقدس به مدت یکسال و دو سال، یک ماه و دو ماه، کمتر و بیشتر، اعتکاف می کرد و غذا و آب خود را به آنجا می برد و به عبادت می پرداخت.^۱

اعتکاف؛ فصل بارش رحمت الهی پس از انقلاب

یکی از سنت‌های حسنه و مستحبات اسلامی که پس از پیروزی انقلاب اسلامی احیاء گردیده، همین سنت مبارك اعتکاف است. این سنت، در طول تاریخ اسلام و ادیان آسمانی طرفداران و عاملانی داشته و در بلاد اسلامی به طور عموم و شهرهای شیعه و مراکز حوزوی به طور خاص مورد توجه بوده است.

این عبادت که قبل از پیروزی انقلاب اسلامی فراگیر و عمومی نبود، در چند ساله اخیر در میان جمع کثیری از صالحان و نیکان و خواهران و برادران دینی از اقشار گوناگون اجتماعی به ویژه دانش‌آموزان، دانشجویان و طلاب، متداول گردیده است و مساجد بسیاری از شهرهای ایران و جهان اسلام پذیرای مهمانان خدا در "ایام البیض" ماه پر برکت رجب و دهه آخر ماه مبارک رمضان است.

به گزارش "شیخ لطف‌الله میسی عاملی اصفهانی"، در دوره صفویه در قزوین و اصفهان اعتکاف برگزار می‌شد. در برخی گزارش‌ها آمده است؛ در ایران دوره پهلوی نیز، اعتکاف به ندرت و صرفاً در برخی

شهرهای مذهبی انجام می‌گرفت.

امروز به برکت نظام جمهوری اسلامی این مراسم در هر سال باشکوه‌تر و با حضور همه اقشار جامعه به ویژه جوانان و نوجوانان برگزار می‌شود.

در آئین معنوی اعتکاف، علاوه بر توجه به معنویت باید به ابعاد دیگر مانند علم، مهارت و بصیرت توجه شود؛ بنابراین باید بر پایبندی اعتکاف‌های تخصصی همچون اعتکاف‌های علمی تخصصی را هم جدی بگیریم.

باید از ظرفیت‌های این مراسم در راستای معرفی دستاوردهای مهم و کم نظیر انقلاب اسلامی و رهنمودهای رهبر عظیم‌الشان انقلاب مدظله‌العالی، با محوریت جهاد تبیین و گام دوم انقلاب اسلامی بهره‌گرفت و مبلغان باید از این ظرفیت مهم حداکثر استفاده را ببرند.

گوهر جان

□ سخنان مقام معظم رهبری مد ظلّه العالی در مورد اعتکاف رهبر عظیم‌الشان انقلاب اسلامی مدظلّه العالی در مورد اعتکاف مفصلاً مباحث و رهنمون‌هایی را مطرح فرموده‌اند و همیشه از برنامه‌ریزی درست در این باره فرموده‌اند:

برای سه روز اعتکاف باید برنامه‌ریزی بشود؛ اعتکاف جای عبادت است؛ البتّه عبادت فقط هم نماز خواندن نیست؛ تماس خوب با معتکفین، ارتباط دوستانه و برادرانه، فراگیری از آنها، تعلیم‌دهی به آنها، معاشرت اسلامی را تجربه کردن و آموختن؛ همه‌ی این‌ها فرصت‌هایی است که در اعتکاف ممکن است پیش بیاید؛ [برای] این باید برنامه‌ریزی بشود. مهم‌ترین کار، برنامه‌ریزی است. اگر چنانچه برنامه‌ریزی نشد و کمک نشدند این جمع جوان مشتاق و شوریده‌ای که برای اعتکاف وارد این مسجد شده‌اند، این نیروها هدر خواهد رفت و احیاناً زیان‌آفرین خواهد شد.^۱

۱. بیانات در دیدار اعضای ستاد مرکزی اعتکاف و اعضای سوّمین جشنواره‌ی سراسری علمی

از آنجا که بحث اعتکاف و خلوت با معبود به صورت جمعی در مساجد صورت می‌گیرد ایشان در باب اهمیت خلوتی خالصانه و خصوصی با پروردگار و توصیه‌هایی در مورد خواندن مناجات و دعا‌هایی در ایام اعتکاف فرموده‌اند:

برنامه‌های جمعی اعتکاف با خلوت هر کدام از معتکفین منافات پیدا نکند. من همین جا به مسئولین مربوط - در این امور اعتکاف‌ها - یک سفارشی بکنم: اگرچه که اجتماع هزاران نفر در جاهای مختلف یک فرصت خوبی است و شنیده‌ایم بعضی از مسئولین مساجد، در این فرصت‌ها برنامه‌های جمعی می‌گذارند که مثلاً افراد، بیشتر استفاده بکنند؛ لکن من می‌خواهم عرض بکنم این برنامه‌های جنبی مراکز اعتکاف، جوری نباشد که با خلوت هر کدام از معتکفین منافات پیدا کند.

این اعتکافی که جوان‌ها انجام می‌دهند، در واقع دارند با خدا خلوت می‌کنند. اعتکاف بیشتر یک کار فردی است؛ ایجاد یک ارتباط با خداست. جوری نشود که برنامه‌های جمعی این مراکز اعتکاف، حال خلوت و حال ارتباط فردی و قلبی با خدا را در افراد ضعیف بکند یا بگیرد. مجال بدهند؛ وقت بگذارند؛ بگذارند این جوان‌ها قرآن بخوانند، نهج‌البلاغه بخوانند، صحیفه‌ی سجادیّه بخوانند. به خصوص من در این ایام اعتکاف، صحیفه‌ی سجادیه

را توصیه می‌کنم. این صحیفه‌ی سجادیه واقعاً کتاب معجز نشانی است. خوشبختانه حالا ترجمه هم شده و ترجمه‌هایی هست. سال گذشته ترجمه‌ی خوبی از صحیفه‌ی سجادیه را به من دادند و آن را دیدم؛ ترجمه‌ی بسیار خوبی است. از این معارف موجود در دعا‌های حضرت علی بن حسین علیه السلام در صحیفه‌ی سجادیه، استفاده کنند؛ بخوانند؛ تأمل کنند.

این‌ها فقط دعا نیست؛ درس است؛ این کلمات امام سجاد - و همه‌ی ادعیه‌ای که از ائمه علیهم السلام مأثور است و بدست ما رسیده است - پر است از معارف.

پس ماه رجب است، ماه عبادت است، ماه توسل به پروردگار است، ماه تضرع است؛ و در این راه، ماه تشبه به امیرالمؤمنین است. با خدا ارتباطمان را قوی کنیم تا در میدان‌های زندگی بتوانیم با اراده‌ی محکم، با قدم استوار و با ذهن روشن، وارد هر میدانی بشویم.

همچنین ایشان در این باره که اعتکاف و رشد آن و سوق دادن مردم بخصوص جوانان و نوجوانان به سوی معنویت از دستاوردهای انقلاب اسلامی است فرموده‌اند:

اعتکاف یکی از رویش‌های انقلابی است. خوشا به حالتان معتکفین عزیز. پدیده‌ی اعتکاف یکی از رویش‌های انقلابی است. ما اول انقلاب این چیزها را نداشتیم. اعتکاف همیشه بود. زمان جوانی ما وقتی

ایام ماه رجب فرا می‌رسید، در مسجد امام قم - آن هم فقط قم؛ در مشهد من اصلاً اعتکاف ندیده بودم -، شاید پنجاه نفر، صد نفر فقط طلبه اعتکاف می‌کردند. این پدیده‌ی عمومی؛ این که ده‌ها هزار نفر در مراسم اعتکاف شرکت کنند، آن هم اغلب جوان، جزو رویش‌های انقلاب است. من یک وقت عرض کردم که انقلاب ما ریزش دارد، اما رویش هم دارد؛ رویش‌ها بر ریزش‌ها غلبه دارند. پس خوشا به حالتان معتکفین عزیز!^۱

عبادت مراقبت کردن از خود و رابطه‌ی قلبی‌مان با پروردگار است و از این رو اعتکاف توصیه‌ی ارزشمندی است برای تمرین مراقبت از خود. عملی نمادین است که می‌توان از آن درس گرفت و آموخت و امام خامنه‌ای مدظله‌العالی نیز در این خصوص فرموده‌اند:

تمرین مراقبت از خود بکنید. توصیه‌ی من این است که در این سه روزی که شما در مسجد هستید، تمرین مراقبت از خود بکنید. حرف که می‌زنید، غذا که می‌خورید، معاشرت که می‌کنید، کتاب که می‌خوانید، فکر که می‌کنید، نقشه که برای آینده می‌کشید، در همه‌ی این چیزها مراقب باشید رضای الهی و خواست

الهی را بر هوای نفسستان مقدم بدارید؛ تسلیم هوای
 نفس نشوید. تمرین این چیزها در این سه روز می‌تواند
 درسی باشد برای خود آن عزیزان و برای ماها که این‌جا
 نشسته‌ایم و با غبطه نگاه می‌کنیم به حال جوانان
 عزیزمان که در حال اعتکاف هستند. با عمل خودتان
 به ما هم یاد بدهید.^۱

در طریق بندگی

□ سخنی چند در باب برگزاری اعتکاف برای نوجوانان و گام‌هایی که در این مسیر طراحی شده است.

برای جذب نسل جوان و نوجوان باید نقشه راهی داشته باشیم و روش‌های متناظر با مخاطب را بومی سازی کنیم.

همگان به ویژه اهالی و مسئولان مسجدی، مسئولین مدارس و معلمان و مربیان باید فرصت اعتکاف را غنیمت شمارند و با برنامه‌ریزی دقیق و برگزاری برنامه‌های متنوع و خلاقانه، گروه‌های مختلف مردم به ویژه دانشجویان، دانش‌آموزان و فرهیختگان را به حضور مستمر در مساجد تشویق کنند.

هر ساله مراسم اعتکاف به همت مسئولین دلسوز و خادم، به صورت گسترده انجام می‌شود. اما در سال‌های اخیر با حضور پر شور دانش‌آموزان، این مراسم حال و هوای دیگری یافته است. برای جذب و حفظ این قلب‌های حاصلخیز و خلوص نیت‌ها و این شور و علاقه‌ها برای عبادت و انس با پروردگار، مسیر و گام‌هایی برای هر چه بهتر انجام شدن مراسم اعتکاف برای نوجوانان برنامه‌ریزی شده

است؛ تا در هر دوره بیشتر از قبل بر تعداد معتکفین نوجوان اضافه شود و همچنین پس از این مراسم با برنامه‌هایی دقیق و کاربردی این نوجوانان از دامان مساجد و این معنویت‌ها دور نشوند.

□ چگونگی برگزاری مراسم اعتکاف

پس از انقلاب اسلامی با توجه به گرایش عمومی و رغبت به سوی امور الهی و توحیدی و میل به خودسازی در جوانان و نوجوانان؛ یکی از بهترین و شیرین‌ترین پدیده‌های معنوی یعنی اعتکاف مورد توجه قرار گرفته است. به شکرانه الهی و تأکیدات رهبر انقلاب و تبلیغ و همت صالحین هر ساله این مراسم از نظر کیفی و کمی رو به رشد و تعالی می‌باشد. افزایش کیفیت این مراسم برای همه مورد توجه و انتظار است.

رویکرد اصلی در نگارش این مطلب ترسیم قواعد و چارچوب‌های دستیابی به یک اعتکاف موفق از منظر اجرایی و فرهنگی می‌باشد. امید است با عنایت حضرت حق، میهمانی اعتکاف در بهترین حالت کیفی و معنوی برگزار شود.

در تعریف اعتکاف موفق می‌توان گفت: به اعتکافی گفته می‌شود که علاوه بر اهداف معنوی آن رعایت و پیش‌بینی کلیه نیازها و مسائل مقدماتی و جانبی آن به طور دقیق در نظر گرفته شده باشد و معتکفین با رضایت‌مندی کامل و تاثیرات عمیق در روح و جان خویش مراسم اعتکاف را ترک کنند و طوری باشند که از لحظه‌ی

ترک آن مراسم دلتنگ آن باشند. در این صورت است که می‌توانیم بگوییم، صرفاً در حال برگزاری یک مراسم نبوده‌ایم؛ بلکه با خلوص نیت برنامه‌ای تدارک داده‌ایم تا دل‌ها را مغلوب درگاه حق کرده باشیم و اینطور است که لاجرم "هر چه از دل بر آید بر دل نشیند". شاید بهتر است بگوییم که در نخستین اقدام، ما خواهان این هستیم که دلسوزانه قدم بردارید و برنامه‌ای درخور تهیه فرمایید، برای کاشتن بذری ریشه‌دار و قابل رشد در قلب و روح بکر نوجوانانِ بلاد اسلام.

در ادامه راهکارهایی که از نظر ما قابل تامل و اجرا شدن است را خواهید خواند. این راهکارها قبلاً انجام شده‌اند و به جهت اینکه شاید ایده‌ای برای نقشه راه شدن باشد ذکر می‌شوند که با اجرای آن نتیجه‌ی مطلوب و احسن حاصل شده و امید است برای شما نیز قابل استفاده باشد. این موارد صرفاً برنامه‌ریزی‌هایی بر روی کاغذ است؛ معنویت و خلوص نیت می‌طلبد و خلاقیت برگزارکنندگان را و اینکه حتماً باید ظرفیت و حال و هوای جمعیتی که دور هم جمع کرده‌اید سنجیده شود و سپس به مدد پروردگار رب العالمین اجرایی شود.

□ راهکارهای اصلی اعتکاف موفق

همیشه و همه جا برای انجام هر مراسمی برنامه‌ریزی‌هایی خواه قوی یا ضعیف صورت می‌گیرد و قدرتمند یا سست نیز این برنامه‌ها

به سرانجام می‌رسد. آنچه ارزشمند و قابل تامل است؛ این است که آن مراسم و اتفاقات از تمام جوانب ظاهری و باطنی، مورد تحلیل و بررسی قرار بگیرد و نتیجه‌ای که حاصل می‌آید پاسخ به این سوالات باشد که چه کردیم که نشد؟ و چه کارهایی باید می‌کردیم که بشود! اصلاً چطور می‌شود که بهتر از این باشد! آیا پس از این تجربه‌ای که بدست آمد می‌شود تغییر رویکرد و راهکار داد؟

اینکه گفته می‌شود قبل از شکل‌گیری هر مراسم، حتماً در قالب اتاق فکری، انجام آن مراسم و چگونگی اجرای آن مورد مناظره قرار بگیرد و ایده‌هایی برای متفاوت انجام شدن آن مراسم وجود داشته باشد؛ شاید در کلام و روی کاغذ ساده و قابل انجام باشد؛ اما در اجرا خواهیم دید که اتفاقی افتاده که نباید! اتفاقی که فکرش را هم نمی‌کردیم و تمام برنامه‌ها و نقشه‌ها، نقش بر آب شد.

آنچه از بیان تجربه‌ها در این مجال بدست می‌آید این است که حداقل در بروز مشکلات غافلگیر نشویم و همچنان کشتی مان را از دل طوفان‌ها برهانیم و سلامت به سر منزل مقصود رسانیم.

همیشه در انجام هر برنامه‌ای علی‌رغم برنامه‌ریزی‌ها و تلاش‌های مستمر، مشکلاتی نیز بروز و ظهور می‌کنند ناخواسته، اما مهم این است که چطور از پس آن‌ها برآییم و امیدوار و قوی به مسیرمان ادامه دهیم.

به طور مثال عنوان می‌شود که برای هر چه بهتر و صمیمانه‌تر

اجرا شدن مراسم اعتکاف، حتما یک روحانی خوش قریحه و مستعد و باسواد در جمع نوجوانان حضور داشته باشد.

شخصی که بتواند با نوجوان ارتباط بگیرد و این مهارت را داشته باشد که با او رفیق شود و مورد اعتماد نوجوان قرار بگیرد؛ بسیار خوب، چه چیزی بهتر از این می‌خواهیم؟ خیلی هم فکر بکری کرده‌ایم، اما نکته اینجاست که پیدا کردن اشخاص با ویژگی‌های لازم برای انجام برنامه‌هایمان، از دشواری‌های خاص خود برخوردار است و البته زمان بر است.

ما نمی‌توانیم دو هفته به مراسم مانده راه بیافتیم و دنبال روحانی مد نظر یا اشخاصی سخنور و خوشرو بگردیم که در مراسم اعتکاف ما را همراهی کنند و برنامه‌هایمان را بدرستی پیش ببرند، این کار و این جستجو اعمال خاص خود را می‌طلبد. مثلا چند جلسه رفت و آمد و گفتگو با ایشان و بررسی کم و کیف مراسم؛ نوع، جنس و نحوه‌ی بیان سخنی که قرار است با نوجوان در این مراسم معنوی به اشتراک گذاشته شود از اهمیت بالایی برخوردار است و کارگروهی متخصص و دلسوز را می‌طلبد که ابعاد سخن و سخنوری ایشان مورد ارزیابی قرار بگیرد و طی چندین جلسه آنچه می‌خواهیم بکاریم و آنچه قرار است برداشت کنیم، بررسی شود. بماند اینکه دنبال این کارگروه متخصص گشتن نیز انرژی می‌خواهد و وقت گذاشتن دارد و برنامه‌ریزی می‌طلبد.

می‌بینید که همه چیز به صورت هرمی زیر مجموعه‌ی هم هستند و به سرانجام درست رسیدن کارها، مدام شاخه بندی و گسترده می‌شود. اما اینطور نیست که خواندن و آشنا شدن با این موارد و انجام این اتفاقات، وحشتی در دل ما بیاندازد و پیمان بلرزد و ایمان مان را سست کند و به اصطلاحی باعث شود که بی خیال آن شویم. قطعاً هدف این است که به یاری پروردگار کارها درست و اصولی پیش رود و انرژی و انگیزه‌ی گروهی که مراسم را اجرا می‌کنند تعدیل نرود. صرفاً جهت آگاهی و دوراندیشی این موارد ذکر و بست داده می‌شود که نگاهی دیگر نیز داشته باشیم به کارهایمان و زاویه‌ی دوربین مان صرفاً مستقیم به ماجرا نگاه نکند. از زوایای دیگر نیز انجام امورات دیده شود و تجربه‌ها مستند نگاری شود.

حال بیابید تیتروار برنامه‌ای را با هم بخوانیم که دستور کار انجام یک مراسم اعتکاف موفق بوده است و نکات قابل توجهی در به سرانجام رسیدن یک مراسم اعتکاف خوب، در مواردی که ذکر می‌شود، وجود دارد.

۱. در ابتدا یک هیئت امنای تشکیل دهید، با ترکیبی از یک روحانی خوش نام و موثر و افرادی مدیر و موثر برای امور فرهنگی اجرایی تدارکاتی و مدیریتی را شناسایی کرده و دور هم جمع کنید.

۲. به سراغ تشکیل جلسات هیئت امنای و انتخاب مدیر اجرایی برای برنامه‌ریزی امور اجرایی اعتکاف بروید.

۳. برنامه ریزی دقیق در امور فرهنگی آموزش و تدارکاتی اعتکاف را صورت دهید که بسیار مهم و حائز اهمیت است.

۴. سپس به طراحی یک ساختار تشکیلاتی برای تقسیم منطقی وظایف بین افراد بپردازید تا وظایف مشخص شوند و افرادی که توانایی انجام آن وظایف را دارند، قبول زحمت کنند.

۵. انتخاب نیروها و معاونت‌ها و توجیه آنان بر اساس شرح وظایف انجام شود تا مطلبی کمرنگ و گنگ نماند.

۶. ساعات دقیق اجرای برنامه را از قبل تنظیم کنید و اجرای هر برنامه با توجه به نظرات هیئت امنا در شورای اجرایی اعتکاف انجام شود. نظرات خوب را محترم بشمارید و ارج دهید.

۷. کادر اجرایی فعال و خستگی ناپذیر باشند. افرادی که زود خسته یا ناامید می‌شوند می‌توانند کار را رانگ بگذارند. پویایی و اصطلاحاً کاری بودن افراد بسیار مهم است و از آن نباید غافل شد و دچار تعارف با آن اشخاص شد.

یکی از تجارب مهم و مفیدی که می‌تواند به کارتان بیاید این است که برای داشتن یک مراسم پرشور و با کیفیت به یک کادر اجرایی بسیار فعال و خستگی ناپذیر، منظم، خوش سابقه، دارای سابقه انجام مراسم اعتکاف نیاز است که از مدتی قبل تا چند روز بعد از مراسم اعتکاف فعالیت وسیع و بدون وقفه داشته باشند. همه‌ی ما خوب می‌دانیم که "به عمل کار برآید به سخندانی نیست!"

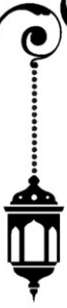

مثلاً در انجام مراسم اعتکاف گاهی پیش می‌آید که با اشخاصی همکار شوید و مسئولیت‌هایی بر عهده‌ی آنها بگذارید که در ابتدا توسط اشخاص مد نظر اعلام شده که امکان انجام آن وظایف را دارند؛ اما در ادامه بعد از گذشت چند هفته و حتی قبل از شروع مراسم، دیده شده است که بی‌نظمی‌ها سر به فلک کشیده است، نه اینکه این اشخاص قصدی در کارشکنی داشته‌اند! خیر اینطور نیست! نکته اینجاست که آنها توان انجام آنچه از ایشان خواسته شده را نداشته‌اند و خود نیز این گمان را نمی‌بردند. شاید تمام تلاش خود را نیز بکار بسته‌اند اما نشده است آنچه که باید بشود!

شما به عنوان یک مسئول باید پیگیر انجام کارها باشید. طوری نباشد که مسئولیت را بسپارید و دیگر سراغی از آنها نگیرید! باید قدم به قدم مسیر پیشرفت امور را دنبال کنید.

یکی از راهکارهایی که می‌شود کارها و نحوه انجام آن را پیگیر شد این است که با شکل دادن جلسات گزارش کار و گزارش عملکرد به خوبی می‌توانید بفهمید که کارها درست پیش می‌رود یا خیر؟

لازم نیست به حذف آدم‌ها فکر کنید. اینهمه اشتیاق و تلاش را سرکوب کنید که آنها دلسرد و سرخورده شوند، فقط باید به موقع دست به کار شوید و دستیاران جهادگری را برای کمک و هر چه بهتر انجام شدن کارها به گروه‌تان اضافه کنید. اشخاصی که بتوانند نیروی انجام شدن کارها را دو برابر کنند.

□ خادمین

یکی از گروه‌های نیروی انسانی مفید و پیش‌برنده‌ی اهداف شما خادمین هستند. قطعا هیچکس را نمی‌شود به زور به انجام کاری وادار کرد و در لیست خدمت گذاشت. قطعا باید داوطلبانه اتفاق بیفتد یا نهایتا به برخی افراد توانمند در این حوزه پیشنهاد داده شود که به جمع خادمین بپیوندند و آنها نیز با رضایت کامل قلبی، حضور در این جایگاه را بپذیرند. اما صرف پذیرفتن افراد نیز شرط حضور نیست! اینکه حتی شخصی اصرار کند در این گروه فعال باشد هم کافی نیست. خادمین این مراسم باید خصوصیتی داشته باشند و ویژگی‌های آنها مشخص باشد و بر روی حدس و گمان یا تعارف افراد را بر سمتی نگمارید.

در انتخاب خادمین و سپردن کارها به آنها دقت لازم را انجام دهید؛ داشتن روحیه خستگی ناپذیری، تعهد، احساس مسئولیت، انتقاد پذیری، گذشت و فداکاری، خلوص نیت، صداقت و... لازمه‌ی هر خادم است.

برای اینکه تلاش‌های خادمین نیز دیده شود و علاوه بر مزیت‌های معنوی، امتیازهای دنیوی و مادی نیز به خود بگیرد، البته سبب امید و تلاش بیشتر نیز بشود و استعداد و انرژی این افراد هدر نشود، بهتر است که هر خادم (خادمیار) یک کارت شناسایی به همراه یک کد شناسایی داشته باشد تا در پایان مورد ارزیابی قرار گیرد.

ارزیابی‌ها طوری باشد که زحمات افراد زیر سوال نرود و کرامت‌شان حفظ شود؛ البته بدون تعارف، انتقادهای صورت بگیرد که پیشرفت و نتیجه مطلوب باشد؛ هم برای شما و برگزاری مراسم، هم برای شخص آنها. می‌توانید با هدیه‌ای کوچک از زحمات آنها تشکر کنید و لوحی به یادگار تقدیمشان کنید که خاطره‌ی خوش این مراسم را همیشه به همراه داشته باشند.

□ مدیر مسئول روحانی

از آنجا که اعتکاف مراسمی معنوی و عبادی با حضور داشتن در مسجد است؛ لازم است یک روحانی فعال آشنا به احکام و اعمال عبادی اعتکاف در این مراسم حضور فعال توأم با مسئولیت داشته باشد. روحانیون همواره مورد توجه و اعتماد مردم بوده و هستند و از این رو شخصی خوشرو و دانشمند را انتخاب کنید که رفاقت او و نوجوانان عمیق شود و این دوستی و آشنایی صرفاً معطوف به دوران اعتکاف نباشد.

بیشتر و در صفحات قبل، مفصلاً در مورد انتخاب و پیدا کردن چنین فردی صحبت شد.

□ انتخاب مکان مناسب

وقتی دارید برای برگزاری مراسم برنامه‌ریزی می‌کنید، حتماً به فکر مکان مراسم باشید تا دچار مشکل نشوید. همیشه فکر می‌کنیم که

مسجد محله برای ما کافی است و هیچ‌وقت از زوایای دیگر بررسی نمی‌شود.

حتما از قبل بروید و از چند وجهه محل مورد نظر را مورد بررسی قرار دهید و وسایل مورد نیاز آنجا را با خود ببرید. مکان یک مراسم اعتکاف می‌بایست حداقل چند شاخصه ذیل را داشته باشد:

۱. فضای مناسب برای معتکف شدن خواهران و برادران به صورت کاملا مجزا باشد و مسیر عبور و مرور طوری نباشد که آسایش این دو گروه را بهم بریزد.

۲. سرویس‌های بهداشتی مناسب با جمعیت معتکفین خواهر و برادر در مکان مورد نظرمان وجود داشته باشد.

۳. سیستم گرمایشی و تهویه یک مورد ضرور است. چرا که چند روز در یک مکان بودن جمعیت، سبب می‌شود به تهویه و سیستم گرمایش و خنک کننده احساس نیاز کنیم.

۴. امکانات لازم برای اسکان و استراحت معتکفین و مسئولین اعتکاف وجود داشته باشد.

۵. نور و صوت و فضا سازی مناسب این شب‌ها باشد.

□ تذکرات و توضیحات لازم به معتکفین

هر مراسم برای نظم بخشی احتیاج به صحبت و تذکر برخی امور دارد. یادمان باشد سخن مان از موضع بالا نباشد و از باید و نبایدها

حرف نزنند. نوجوان را یکی از اعضا و پایه‌های درونی مراسم بدانید و طوری به آنها تذکر دهید که احساس دستور گرفتن نکنند. یادمان باشد این درس ریاضی نیست که حتماً دو به اضافه‌ی دو بشود چهار! هر چند که انگار در عالم ریاضیات هم این محاسبه دقیق نبوده است و دقیقاً ۲ و ۲ چهار نمی‌شوند.

در حین انجام مراسم اعتکاف برخی موارد وجود دارند که ممکن است معتکف به علت عدم تجربه نسبت به آن بی‌توجه باشد. دادن برخی تذکرات الزامی است که می‌توانید قبل شروع مراسم در جلسات توجیهی با کلامی دوستانه و با محبت به ذکر آن موارد بپردازید. به آنها بگویید که رعایت این موارد برای آرامش و آسایش بیشتر خودتان است.

از جمله تذکرات عمومی برای معتکفین که به هر چه منظم‌تر برگزار شدن مراسم کمک می‌کند و باعث می‌شود نوجوانان حقوق یکدیگر را بدانند و در رعایت آن بکوشند می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. لطفاً وسایل شخصی اعم از، قرآن مفاتیح الجنان، تسبیح و مهر تربت و کتاب‌های مفید، لیوان، قاشق، پتو و لباس پشمی به همراه داشته باشید.

۲. معتکفین باید در زمان مشخص شده در مسجد حضور به هم

رسانند.

۳. پس از ورود به مسجد جهت راحتی خود و معتکفین دیگر، در محل گروه خود مستقر شوید.
۴. از هر گونه ایجاد مزاحمت و سروصداهای بیجا جدا خودداری کنید.
۵. لطفاً از وسایل شخصی خود مراقبت کنید و از ایجاد سروصدای اضافه بپرهیزید.
۶. از آوردن وسایل اضافی اکیدا خودداری کنید.
۷. قرآن و مفاتیح‌ها را بر روی زمین و جلوی پای دیگران قرار ندهید.
۸. رعایت نظافت باعث سلامت جسم و روح همگی ماست.
۹. در هنگام تشکیل جلسات عمومی لطفاً وسایل شخصی خود را مرتب کنید و در جلسات با شور و اشتیاق شرکت کنید.
۱۰. از دوستان و اقوام خود تقاضا کنید برای ملاقات و گفتگوی با شما کمتر مراجعه داشته باشند مگر بنا بر ضرورت.
۱۱. پزشک معالج در ایام اعتکاف در مسجد مستقر است در صورت نیاز به محل استقرار ایشان مراجعه فرمایید.
۱۲. در صورت بروز حوادث به مسئولین، برگزاری مراجعه و سریعاً اطلاع دهید.
۱۳. با شرکت در برنامه‌های جمعی به معنویت جمع کمک کنید.
۱۴. از برنامه‌های فردی و فکر و ذکر غافل نباشید.

۱۵. مراقب باشید تجمع‌های دوستانه زیاد نشود و مانع حالت معنوی شما و مزاحم دیگر معتکفین نباشد. حتی شرکت زیاد در این تجمعات شما را از خلوت شخصی با خودتان و خالق نیز دور می‌کند.

۱۶. یکی دیگر از معضلات زندگی ما تلفن همراه ماست. شاید بهتر باشد که تلفن همراهتان را خاموش نگه دارید و یا با خود نیاورید تا محل برقراری ارتباط معنوی‌تان با معبودتان نشود.

۱۷. لطفاً به علت محدودیت در شستشو و رعایت بهداشت فردی لباس اضافه به همراه داشته باشید.

۱۸. با مسئولین برگزاری اعتکاف کاملاً همکاری کنید. آنها هر چه می‌گویند برای صلاح شما و ایجاد فضای معنوی و رشد بیشتر است. خرده‌ای به دل نگیرید.

مسئولین محترم، به یاد داشته باشید که بیان این تذکرات باید به گونه‌ای باشد که نوجوان چرایی آنها را نیز بداند. ذهن پرسشگر او مدام خواهد پرسید که چرا؟ برای چه؟

بروز مشکلات را در عدم انجام این موارد برایشان توضیح دهید و مثال‌هایی نیز وارد کنید که اگر این موارد انجام نشود مشکلاتی این چنین پدید می‌آید. او را از خودتان بدانید. او را صاحبخانه کنید نه مهمان! طوری نباشد که با بیان بایدها و نبایدها، احساس مسئولیت از او گرفته شود.

□ تذکرات ویژه خانواده معتکفین

رعایت برخی امور نیز بر خانواده‌ها لازم و ضروری است تا مطلع باشند انجام چه کارهایی بهتر است و به هر چه بهتر انجام شدن این مراسم کمک می‌کند. باز هم از خانواده‌های معتکفین قبل از انجام مراسم بخواهید در جلسات توجیهی شرکت نمایند و برای کیفیت بخشیدن به انجام مراسم معنوی اعتکاف همراه شما باشند. در تجارب انجام مراسم اعتکاف مثلاً پیش آمده که پدر و مادری مراجعه نمایند و مطالباتی داشته باشند. به تمام این آسیب‌ها از قبل فکر کنید و آن موارد را حتماً لیست کنید و در جلسات والدین ذکر نمایید؛ آنها را نیز شریک مصائب کنید که روند انجام کارها سهولت پذیرد.

تیتروار به مواردی که در تجارب قبل پیش آمده و باعث ایجاد ناهماهنگی‌هایی شده است؛ اشاره می‌کنیم تا با ذکر آنها و اطلاع رسانی به خانواده‌ها و مطلع ساختنشان از بروز برخی مشکلات پیش پا افتاده جلوگیری کنیم:

۱. به خاطر حفظ نظم و آرامش فکری افراد معتکف از اعلام اسامی از طریق بلندگو معذوریم.

۲. افرادی که داروی خاصی مصرف می‌کنند حتماً به همراه خود داشته باشند.

۳. در صورت تمایل، هدایا و نذورات خود را به دفتر اعتکاف

تحویل فرمایید و خود به صورت شخصی از توزیع آن بپرهیزید.
۴. پس از بازگشت عزیز خود از اعتکاف از او به خوبی استقبال
نمایید.

۵. سعی کنید در روز سوم اعتکاف برای اعمال "ام داوود" در
مراسم اعتکاف شرکت کنید. همراهی شما و حضور شما در کنار
نوجوانتان به پیوند قلبی و اعتقادی شما و فرزندتان کمک می‌کند.
۶. از مراجعات اضافی و غیرضروری به عزیز خود، خودداری
فرمایید و امکان اثرپذیری از فضای اعتکاف را برای او فراهم سازید.

برنامه‌های پیشنهادی اعتکاف

برای سه روز اعتکاف از قبل برنامه‌ریزی‌هایی را صورت داده‌ایم و اجرا کرده‌ایم. موارد انجام شده در این برنامه‌ها به ترتیب در هر روز، ذکر می‌شود تا دریچه‌ای باز شود برای ایده‌های بیشتر و بهتر در برنامه‌های شما برگزارکننده‌ی گرمی.

□ روز اول

۱. قبل از اذان صبح روز سیزدهم بیان احکام و شرایط اعتکاف و معتکفین توسط روحانی و اعلام نیت اعتکاف به صورت عمومی و دسته جمعی و همچنین اعلام زمان اذان صبح و بیان احکام لازم برای کسانی که بعد از اذان صبح وارد مسجد می‌شوند.

۲. نماز صبح به صورت جماعت، تعقیبات ادعیه و... در حد عرف

معمول

۳. ۴ تا ۵ ساعت استراحت پس از انجام نماز و تعقیبات

۴. بیدار باش راس ساعت مقرر و آماده کردن معتکفین برای

استفاده از برنامه‌های موجود

۵. سخنرانی و مولودی خوانی به مناسبت روز ولادت حضرت علی علیه السلام تا قبل از اذان ظهر، جزء خوانی قرآن و یا ختم صلوات
۶. آماده شدن برای نماز جماعت ظهر تعقیبات و ادعیه
۷. استراحت به مدت ۲ ساعت
۸. بیدار باش و آماده کردن معتکفین برای جزء خوانی قرآن و یا همخوانی قرآن و یا ختم صلوات
۹. آماده شدن برای اذان مغرب و نماز جماعت
۱۰. صرف افطار و انجام برنامه‌های شخصی
۱۱. پس از افطار کمی استراحت با توجه به ظرفیت جلسه و توان معتکفین یک سخنرانی و یا دعوت افراد برای ادای نمازهای وارده در شب ۱۴ و ۱۵ و ۱۶ ماه رجب و یا تفکر و مطالعه و تشکیل جلسات گروهی خودجوش
۱۲. خاموشی رأس ۱۱ شب.
۱۳. بیدار باش ۲ ساعت مانده به اذان صبح (در ضمن نوار مناجات حضرت علی علیه السلام در مسجد کوفه با صدای ملایم در حین سحر پخش شود)

□ روز دوم

۱. دعوت و تشویق به نماز شب و عبادت سحر
۲. صرف سحری؛ در حین توزیع و صرف سحری چندین نوبت

زمان باقی مانده تا اذان صبح اعلام گردد تا افرادی که مشغول عبادت هستند یا خواب مانده‌اند یا مشغول سحری خوردن هستند بتوانند تصمیمات لازم را بگیرند.

۳. نماز صبح و تعقیبات و دعای عهد و یا هر روز یکی از مناجات‌های خمره عشر و یا زیارت‌های جامعه صباح عاشورا...

۴. برنامه‌های روز دوم نیز مانند روز اول است؛ اما با توجه به این که روز پانزدهم رجب شهادت حضرت زینب کبری (علیها السلام) می‌باشد بسیار بجاست که با دعوت سخنران و مداح در شب پانزدهم یک جلسه عزاداری برگزار گردد.

۵. روز سوم پس از بیدار باش، صبح کلیه معتکفین می‌بایست وسائل شخصی خود را جمع و بسته بندی نموده و مسجد را برای حضور مراجعه کنندگان غیر معتکف که برای شرکت در مراسم اعمال دعای "ام داوود" به مسجد می‌آیند آماده نمایند. مناسب است در سطح شهر تبلیغات مسجد را برای حضور مردم در مراسم عبادی "ام داوود" به عمل آورد.

۶. از معتکفین خواسته شود سوره‌های لازم برای اعمال "ام داوود" در قرآن کریم را قبل از ظهر علامت گذاری نمایند تا در حین تلاوت دچار مشکل نشوند.

۷. خواندن دعای مجیر و یا پیش از ظهر روز سوم

۸. آماده شدن برای نماز جماعت ظهر سوم

۹. پس از نماز ظهر و عصر می‌بایست سریعاً اعمال "ام داوود" شروع شود؛ تا بتوان کلیه سوره‌ها و دعای "ام داوود" را قبل از اذان مغرب به اتمام رساند.

۱۰. در صورتی که با تلاوت تمام سوره‌های مربوط به اعمال "ام داوود" نزدیک به اذان مغرب شده باشیم و هنوز موفق به خواندن این دعا در کتاب شریف "مفاتیح الجنان" نشده باشیم، بهتر است برای استفاده از مضامین دعای مخصوص، اعمال سوره‌های باقی مانده را رها کرده و دعای "ام داوود" خوانده شود و سپس افرادی که مایل هستند سوره‌ها را تلاوت نمایند.

۱۱. اقامه نماز مغرب و صرف افطاری

□ روز سوم

تذکر با توجه به حضور افراد غیر معتکف در مراسم اعمال "ام داوود" و ازدحام جمعیت در مسجد و با مشکل مواجه شدن تیم تدارکات برای تقسیم، افطاری پیشنهاد می‌شود افطاری روز آخر یک وعده غذای ساده مانند کیک و آبمیوه و ... در نظر گرفته شده، بسته‌بندی گردد و قبل از نماز جماعت ظهر و یا مغرب و عشا بین معتکفین تقسیم گردد.

با توجه به کثرت سوره‌های موجود برای اعمال "ام داوود" لازم است یک تیم از قاریان قرآن (حداکثر سه نفر) انتخاب شوند تا این

سوره‌ها را در حین مراسم اعتکاف و یا قبل از آن مرور نمایند تا با سرعت و دقت کافی بتوانند در حین اعمال آنها را تلاوت نمایند.

علاوه بر برنامه‌های فوق در مراسم اعتکاف می‌توان برنامه‌های ذیل را نیز در حین مراسم به صورت عمومی اجرا کرد:

۱. توصیه به خواندن نافله‌های شبانه روز یومیه به صورت دسته

جمعی

۲. توصیه به خواندن نماز توسل به امام زمان به صورت دسته

جمعی

۳. دعوت از سخنرانان جهت ارائه مطالب علمی و عرفانی و

اخلاقی به معتکفین

۴. تبلیغ و پوشش رسانه‌ای و انعکاس اخبار اعتکاف

۵. پویش کتابخوانی و استفاده از کتاب‌هایی با محتوای روز

۶. برگزاری گعده با محوریت گفتگو و مشارکت نوجوانان

۷. گفتنی است پر کردن کلیه اوقات معتکفین لازم نیست زیرا

هدف اصلی یک اعتکاف موفق ایجاد یک محیط آرام و مناسب برای

تفکر و خودشناسی و خودسازی و عبادت است و مسئولین محترم

نباید با تکرر برنامه‌های فرهنگی جمعی و تعدد جلسات خستگی و

زدگی از مراسم اعتکاف در معتکفین ایجاد نمایند.

شاید این لیست مواردی داشته باشد که در پیش چشم شما،

پیش پا افتاده و دم دستی به نظر بیاید و برخی از آنها تکرار بدیهیات

باشد؛ اما اگر همین موارد ساده و مشخص در لیست برنامه‌ریزی شما قرار نگیرد، فشار کاری شما را غافلگیر خواهد کرد و زمان بندی‌های شما را برای انجام برنامه‌های دیگر، به مخاطره خواهد انداخت.

انجام هر کدام از این فعالیت‌ها نباید شکل اجبار و اصرار به خود بگیرد و برای نوجوان معکتف سنگین و خسته کننده به نظر برسد. در تلطیف انجام هر کدام از این موارد بکوشید.

چند نمونه از چگونگی انجام شدن مراسم اعتکاف

دانش آموزی

برخی از مسئولین و مربیان اجراکننده ی اعتکاف ها در سراسر کشور؛ با رهنمون هایی از احادیث و آیات قرآنی و نیز بیانات کارگشا و مفید مقام معظم رهبری مدظله العالی و البته با به کار بستن دانش، تحقیق و خلاقیت خویش، به بیان برنامه های اجرایی و تجارب خود از انجام مراسم اعتکاف خود پرداخته اند و نظراتی هم در جذب و حفظ دانش آموزان معتکف داشته اند که بخشی از آن مباحث در ادامه عنوان خواهد شد و سخنانی نیز جهت راهنمایی برای برگزاری هر چه بهتر این مراسم پر فیض و نورانی در اختیار شما قرار داده می شود. باشد که بخواست پروردگار در ساحت عشق او بمانیم که خود بهترین راه درست رستگاری است.

□ برنامه ها و ایده های اجرا شده توسط برخی برگزار کنندگان و معلمین و مسئولین امور نوجوانان:

"در هر شهرستان یک ستاد اعتکاف به صورت جهادی تشکیل شود. همانطور که دشمن برای فرزند من و شما، برنامه رایگان و بازی

رایگان، فیلم غیراخلاقی رایگان تولید می‌کند که همه اینها هزینه‌های میلیاردی دارد! ولی در اختیار نسل جوان و نوجوان رایگان می‌باشد ما نیز باید تلاش کنیم و برنامه‌هایی برای نسل نوجوان خود داشته باشیم.

در سه روزی که معتکف در این مسیر است و در مسجد حضور دارد، آیا ارزش ندارد برای این سه روز در طول یک سال برنامه‌ریزی کنیم؟ از اساتید مجرب مشورت بگیریم از تمام ظرفیت‌ها استفاده کنیم؟ اگر بخواهیم می‌توانیم از ظرفیت بسیار بسیار عالی اعتکاف به بهترین شیوه استفاده کنیم. فقط به شرط خواستن!

ما هم سعی کنیم اعتکاف رایگان برگزار کنیم. تمام ظرفیت شهرستان‌ها را پای کار بیاوریم. که بشود تعداد بیشتری معتکف جذب کنیم."

ایده‌هایی نیز ما برای شما داریم که در ادامه‌ی سخن برگزار کنندگان و مطالعه‌ی تجارب آنها، حتماً به کارتان می‌آید. مثلاً اینکه حتماً در طول یک سال بنشینیم تولید محتوا کنیم برای این سه روز حتی در طول سال هم دغدغه‌ی انجام مراسم‌مان را داشته باشیم و طوری نباشد که دقیقه نود به فکر بیفتیم. حتی نیمه‌ی دوم هم دست بکار نشویم. حتماً از ابتدا با تمرین و تمرکز شروع کنیم تا نوجوان را با خلوص نیت و حال خوب برای انجام این مراسم بفرستیم. ارتباط‌گیری با نوجوان در طول سال حتماً صورت بگیرد.

۱. وقتی معتکف وارد مسجد شد، برای اعتکاف از ساعت اول تا آخرین ساعت با مسابقات مختلف، وقتی برای سرگرمی او بگذاریم که این مسابقات نیز محتوایی در باب موضوعات معنوی و اخلاقی داشته باشد. مثل کتاب خوانی یا جزوه خوانی که ما تولید محتوا کرده‌ایم، به او خوراک مفید بدهیم. از این سه روز بهترین استفاده را ببریم.

۲. دست نوجوان را در این مسیر خطیر و دشوار بلوغ، رشد و تعالی بگیریم و او را در وانفسای جنگ نرم فرهنگی و اعتقادی تنها نگذاریم.

۳. جهاد تبیین دادن امید به جوان و نوجوان طبق آمار بیان ظرفیت‌های بالای کشور را در نظر داشته باشیم.

۴. اهمیت رفاقت با خدا را پررنگ کنیم.

۵. همایش مخصوص شرکت‌کنندگان و معتکفین از قبل برنامه‌ریزی شود. در اتاق فکری خلاق این برنامه‌ریزی‌ها صورت بگیرد تا متفاوت و جذاب‌تر انجام شود.

۶. دادن جوایز و یادبود از اعتکاف که همیشه هر وقت آن هدیه را دید یاد اعتکاف بیفتد و حال و هوای معنوی‌اش را همیشه بخاطر داشته باشد.

۷. شناسایی استعداد معتکفین و سعی در پرورش این استعدادها از جمله کارهای ویژه‌ای است که می‌توان آن را حتماً انجام داد.

۸. درگیر کردن این گروه در هر زمینه‌ای که به آن علاقه دارد و در

عرف مراسم می‌گنجد.

۹. فوتبال و ورزش، بازیگری، سرود و هنر ... البته با الویت دین و خدا و اقتدار ایران می‌تواند جزو برنامه‌های اعتکاف باشد.

۱۰. برخی از این موارد از حد امکانات بعضی مناطق مثل یک روستا خارج است و باید مسئولین شهرستان و استان بیابند پای کار. این پای کار آمدن اینطور نیست که ما بنشینیم و از مسئول فقط انتظار داشته باشیم بی‌آنکه او را در جریان گذاشته و از او خواسته و تقاضایی در باب این مراسم داشته باشیم. باید در طی جلساتی با ارگان‌های مد نظرمان، مسئول بالا دست را مطلع کنیم و او را همراه خود سازیم که با زور و توان بیشتری برای انجام مراسم مان تجهیز شویم. این می‌شود دغدغه و ارتباط‌گیری با برنامه‌های اعتکاف در طول سال.

□ یکی دیگر تجربه‌های انجام این مراسم را این‌طور مطرح کرده:

"در مورد اعتکاف نوجوانان یکی از ویژگی‌هایی که نوجوانان دارند این است که علاقه به دیده شدن و شخصیت داده شدن و علاقه به منتخب شدن دارند. ما نیز از این ویژگی نوجوانان استفاده کردیم و در بین مدارس با توجه به شناختی که کادر مدرسه از دانش‌آموزان داشتند تعدادی را به عنوان افرادی که مقدمات حضور در اعتکاف را

دارند انتخاب کردیم. بعد با ایشان به صورت مدرسه‌ای جلسه‌ای برگزار کردیم و در هنگام تبلیغ اعتکاف، الحمدالله غالب نوجوانان استقبال فراوانی از اعتکاف داشتند.

یکی از دلایلی که نوجوانان از اعتکاف استقبال کردند این بود که در حین تبلیغ بخشی از برنامه‌های اعتکاف را با آنها در میان گذاشتیم و توضیح دادیم و نکته بعدی این بود که گره‌ها و موانعی که می‌توانست عامل نیامدن دانش‌آموز به اعتکاف باشد را شناسایی و همزمان با تبلیغ به دانش‌آموزان انتقال دادیم. از جمله آن موانع، نگرانی خانواده‌ها از جهت عقب افتادگی درسی بود که به آنها اطلاع دادیم در فضای اعتکاف کلاس‌های مهم برگزار خواهد شد و این کمک می‌کرد به خانواده‌ها که از حضور دانش‌آموز خود استقبال نمایند.

همچنین استفاده از مشاورین برتر شهرستان به جهت بهره‌مندی دانش‌آموزان به آنها اطلاع داده شد.

نکته بعدی بحث هزینه‌های بالای اعتکاف که می‌توانست عامل بعدی نیامدن دانش‌آموزان باشد، توسط خیرین به یک سوم هزینه‌های واقعی کاهش پیدا کرد و این امر موجب حمایت خانواده‌ها از این برنامه شد.

نکته سوم هماهنگی اجازه دانش‌آموزان از طرف آموزش و پرورش می‌باشد.

و اما نکاتی در این بین وجود داشت که برای خود دانش‌آموز مورد اهمیت بود:

۱. استفاده از فضای معنوی اعتکاف که به جهت حداقل تجربه یک بار در طول زندگی مورد استقبال آنان واقع شد.

۲. برنامه‌ریزی دقیق از جمله افتتاحیه و اختتامیه همچنین اجرای برنامه‌های شاد و جذاب در ابتدای اعتکاف توسط خود آن نوجوانان و برنامه‌اکران فیلم‌های ارزشی به صورت سینمایی همچنین اجرای برنامه وفات حضرت زینب علیها السلام

گروه بندی دانش‌آموزان از ابتدا و حضور یک سرگروه برای هر ۱۰ نفر به جهت مدیریت فضای دانش‌آموزان ارتباط‌گیری با آنها و ایجاد رقابت در بین گروه‌ها

برگزاری مسابقه کتابخوانی سردار سلیمانی و شهید حججی و شناخت دیگر شهدای تاثیرگذار، انتخاب پنج نفر به عنوان زائران امام رضا علیه السلام و مواردی از این دست".

□ مهارت حل مسئله

یکی دیگر از موارد اجرایی در اعتکاف، مهارت حل مسئله است که به دست نوجوانان انجام شده است.

اینکه مشکلات و معضلات فرهنگی و اجتماعی جامعه‌ی کوچکی در محله، به دست خود نوجوانان حاضر در اعتکاف، از

قبل بررسی شده و در نشست‌هایی در همان مراسم اعتکاف، چگونگی برطرف کردن آن مسائل، ضرورت‌ها و آسیب‌های شناسایی شده مطرح شده و سپس براساس هر مشکل و معضل اشخاصی توانمند انتخاب می‌شوند و مسئولیت سپاری می‌شود و پس از انجام اعتکاف هر کس به سراغ آن موارد رفته در برطرف کردن آن کوشا خواهد بود.

این دخیل کردن نوجوان برای انجام مشکلات او را مسئولیت‌پذیر و پرتوان برای آینده بار می‌آورد و نتیجه سبب ارتقا اعتماد بنفس و خودسازی می‌شود.

۹ مراسم اعتکاف بهترین فرصت برای پیاده سازی

بیانیه گام دوم انقلاب

سخنی چند در باب آسیب‌های پنهان و سعی در بهتر انجام شدن مراسم اعتکاف:

یکی از مطالبی که مهم و حائز اهمیت است؛ ایجاد برخی سوالات و چالش‌هاست که باید به عنوان برگزارکننده و شخص مسئول از خودمان بپرسیم و برنامه‌هایی را برای آن مسائل و سوالات در دوران اعتکاف طرح‌ریزی کنیم؛ مثلاً اینکه:

چگونه می‌توان برای استفاده از ظرفیت جوانان و نوجوانان و نقش‌آفرینی ایشان در گام دوم انقلاب به صورت جامع برنامه‌ریزی کرد؟

و از جمله اهدافی که می‌توان از برگزاری اعتکاف‌ها دنبال کرد، می‌تواند این باشد:

شناسایی استعدادهای ناشناس و نهفته و استعدادهایی که به هر دلیل ساماندهی نشده‌اند؛ صورت بگیرد. چه چیزی بهتر از

شرایط خالصانه و صمیمی دوران اعتکاف برای توجه و شناسایی استعداد‌های هنری، فرهنگی و عقیدتی، برای حفظ آنان در دامان مساجد و داشتن برنامه‌هایی طبق توانمندی نوجوانان پس از اتمام مراسم اعتکاف.

در مرحله‌ی بعد از شناخت او، ایجاد حس ضرورت برای تسریع حرکت عمومی جامعه در بین جوانان و نوجوانان فعال متعهد حزب الهی (پیاده‌سازی بیانیه گام دوم انقلاب) توجیه، تشویق و ترغیب جوانان متعهد حزب الهی برای نقش‌آفرینی در حرکت اجتماعی با تمرکز بر بیانات ۱۶ رمضان ۹۸.

تبیین چرایی و چگونگی نقش‌آفرینی جوان و نوجوان متعهد در حرکت عمومی جامعه و آموزش مقدماتی گفتمانی برای جذب نوجوانانی که از این افکار و اندیشه‌ها دور مانده‌اند.

تشکیل هسته‌های خدمات اجتماعی و فرهنگی در بین نوجوانان شناسایی شده، توانمندسازی و تربیت تشکیلاتی در قالب عملیات در بین هسته‌ها.

هر مسئول و برگزارکننده‌ای می‌تواند با برگزاری اتاق فکرها و نشست‌ها و با بکار بستن دانش و خلاقیت خود در هر چه بهتر و متفاوت‌تر برگزار شدن این مراسم، در مسیر درست آن بکوشد و بر تاثیرگذاری اخلاقی، فرهنگی، اجتماعی و معنوی اعتکاف برای نوجوان بیفزاید و با دانشی که بکار می‌بندد او را در مکتب

خودشناسی و هویت بخشی دینی و در مسیر اسلام و عبادت، ثابت قدم نگه دارد.

□ آسیب‌ها و راه حل‌ها

پیشتر هم گفتیم که دیده شده است که در برخی برنامه‌ها مشکلاتی بوجود می‌آید که اصلاً به ذهن مان خطور هم نکرده و باعث غافلگیری مان شده؛ شاید داشتن افرادی صبور در کنارمان و پیدا کردن شخصی با تمرکز و مدیریت بتواند بحران‌ها را شناسایی و یا در لحظه‌ی وقوع بحران، دست به کار شود بسیار مهم و حائز اهمیت باشد. هستند اشخاصی که در بین ما به صبوری و تفکر و در عین حال دلسوزی و پای کار بودن را داشته باشند، بهتر است که از این افراد حتماً برای گروه‌مان استفاده کنیم. آنها را شناسایی کنیم و به آنها احساس تعلق دهیم نسبت به این مراسم.

حتی می‌تواند یکی از این افراد، نوجوانی باشد که در دوره‌ی قبلی اعتکاف یا در مراسم‌های دیگر توانسته مشکلی را به دانش مدیریتی خویش حل و فصل نماید، چه بهتر که این فرد در گروه طرح و برنامه و اجرای شما جایی داشته باشد.

نکته‌ی دیگری که در انجام برنامه‌هایی از این دست وجود دارد این است که برخی برنامه‌ها در بعضی از مناطق قابل اجرا هستند که به لحاظ جغرافیایی یا محیطی برنامه‌ریزی شده است؛ اما آن

برنامه در شهر یا محله‌ی دیگری قابل اجرا نخواهد بود! باید در هر جایی به اقتضای محل، پیشبرد عملیات وجود داشته باشد.

شاید محله‌ای که در آن اعتکاف برگزار می‌شود شخص خیری داشته باشد که بتواند هزینه‌ها را به عهده بگیرد و بشود افراد بیشتری را جذب کرد. شناسایی اموری از این قبیل در محله‌ها کار ساز و راهگشا خواهد بود و موارد بسیار دیگری نیز وجود دارد که با بررسی محیط و منطقه بدست خواهد آمد و قابل اجرا خواهد بود.

حتی برای سخنران یا شخصی که نوجوانان را در مراسم همراهی کند می‌توان به سراغ شخص خوشنامی در محله رفت که دانشمند است یا اصلا یک قهرمان جنگ است و خاطره‌ها دارد برای گوش‌های شنوای نوجوانان.

به صورت خلاصه و در یک کلام اگر بخواهیم بگویم این است که: مراسم اعتکاف و جذب نیرو و جذب معتکف باید به تناسب فرهنگ، مذهب و ثروت در محله‌ای صورت بگیرد که مشکلات غیرقابل پیش‌بینی کمتر شود.

هر فرد معتکف که به جمع شما بپیوندد و خصوصا تجربه‌ی اولش باشد با خودش دغدغه‌های جدید و خصوصیات جدیدی می‌آورد. برای مرتفع کردن این دغدغه‌ها می‌شود از مشاوران یا اشخاصی که مسلط به امور روانشناسی هستند کمک گرفت و فردی مسلط به این امور را در کنار خود داشته باشید تا نحوه‌ی صحیح برخورد با هر

نوجوان بهتر انجام شود و این حلقه‌های اتصال نوجوان و معنویت محکم‌تر شود، ریزش به خاطر خصوصیات اخلاقی و مسائل ساده صورت نگیرد. شاید دو دوست در یک مراسم با مشکلات اخلاقی روبرو شوند، مشاور آگاه شما در کنار آنان می‌تواند به صورت جذاب و گفتگو محور مشکلات ایجاد شده را حل و فصل نماید طوری که آب هم از آب تکان نخورد.

گاهی اوقات نوجوانی که در مراسم حاضر است سخت درگیر حال درونی خودش است، انگار مدام بابت گناهی خود را سرزنش می‌کند، این حالات باید شناسایی شود، به او کمک شود که در اعماق این ناامیدی نماند؛ در عین حال که به حریم خصوصی او احترام گذاشته می‌شود؛ چرا که ایجاد انگیزه و نشاط در مراسم معنوی یکی از اساس تاثیرگذاری است که نوجوان را امیدوار می‌کند و نگاه او را به مسائل تغییر می‌دهد و در واقع از تاثیرات انجام این مراسمات علاوه بر تزکیه‌ی نفس و تهذیب نفس، امیدواری و نشاط نیز باید به وجود آورد.

یا مثلا ممکن است یکی از نوجوانان معتکف، سوالی در ذهن داشته باشد اما بابت پرسش آن خجالت زده شود، تمام این احوالات قابل شناسایی هستند و می‌توان با رفاقت و نزدیکی به او در این مراسم به سوالات او پاسخ داد، او را راهنمایی کرد و در کوره راه مشکلات ریز و درشت تنه‌ایش گذاشت. اینکه نوجوان بیاید و چند

روزی دعا کند و نماز بخواند و روزه بگیرد و تمام که نمی‌شود! باید اتفاقاتی در امور تربیتی او نیز رخ بدهد.

یکی دیگر از آسیب‌هایی که در این مسیر وجود دارد این است که نوجوان معتکف؛ حالات معنوی خوبی پیدا می‌کند؛ اما خیلی زود آن را از دست می‌دهد. برای حفظ این حالات چه کارهایی باید انجام دهد؟ ما چه کمکی می‌توانیم به او بکنیم؟

باید به او راهکار معرفتی و راهکار عملی بدهیم تا دوام این حال خوب را که برای او مفید و آینده‌ساز است را از دست ندهد. راهکار معرفتی می‌تواند به این شکل باشد:

معنویت، همان عنصری است که به زندگی ما انسان معنا می‌بخشد و به سادگی در مسیر ما قرار نخواهد گرفت. برای بدست آوردنش باید زحمت کشید و سختی را به جان خرید، پس در نتیجه وقتی بدست آمد باید از آن مراقبت کرد، باید هر چه بیشتر به ارزش و تأثیرات فراوان این عطا‌های الهی معرفت پیدا کنیم، برای حفظ آن نیز سعی و کوشش بیشتری می‌کنیم؛ چرا که انسان هر چه را با ارزش‌تر بداند در حفظ آن هم بیشتر تلاش می‌کند و این پرسش و مطالعات در این موضوع نیز در همین راستای معرفت‌افزایی باید تحلیل شود.

□ راهکار عملی

اما چه کنیم تا این حالات معنوی پایدار شود و به ارزانی از بین نرود و از دستمان نگریزد؟ معنویت مثل پرنده‌ای است که اگر سردش بشود از شما کوچ خواهد گرد. فصل معنویت را همیشه باید گرم نگه دارید.

قبل از هر چیز باید عرض کنم اگر منظور از حالات خوش معنوی حالت گریه و اشک و آه عارفانه است که این موارد بخصوص برای افرادی مانند ما که در ابتدای راه سلوک و بندگی هستیم همیشگی نخواهد بود. ما نباید انتظار داشته باشیم در همه اعمال عبادی و از اول تا آخر آن حالت گریه داشته باشیم که مقبول درگاه باشیم.

منظور از حالت خوش معنوی بعد از حال خوش گریه و طهارت قلب، حالت مراقبه و توجه و تقوی است. برای حفظ این حالات در ادامه نکاتی خدمتتان تقدیم می‌شود.

برای شناخت راه محافظت از حالات معنوی لازم است زمینه‌ها و عوامل پیدایش آن را به خوبی شناسایی کنیم و همان کارها را ادامه دهیم؛ آنچه باعث ایجاد چیزی می‌شود علت بقای آن هم هست.

معمولاً وقتی این حالات برای ما ایجاد می‌شود که برخی اعمال صالح را انجام داده و زمینه ایجاد این دریافت‌های معنوی را فراهم کرده‌ایم و در کنار آن از انجام کارهایی که مانع پیدایش یا از بین برنده‌ی این حالات است خودداری کرده‌ایم؛ زیرا اگر این خودداری

نبود، هرگز چنین حالاتی در ما پدید نمی‌آمد.

باید نوجوان بداند و آگاه باشد که انجام دادن یا ندادن خیلی از امور برای او همان راهکار عملی است.
از این رو بحث را در دو بخش ارائه می‌کنیم:

□ انجام آنچه که معنویت‌ساز است

۱. برنامه‌ریزی معنوی: پرودگارمان صاحب العطااست و قطعاً بدین سبب، این احوال خوش معنوی شاید جوایزی است که خداوند به صورت نقدی پس از انجام بعضی از اعمال صالح به بندگان خود عطا می‌کند.

دقت کرده‌اید که معمولاً این حالت‌ها در ایام ماه مبارک رمضان یا ماه محرم و صفر یا ایامی که انسان به زیارت می‌رود، بیشتر حاصل می‌شود. اگر دقت کنیم ما در این ایام به بعضی اعمال صالح، مقید می‌شویم؛ از این رو پس از چند روز مداومت بر آن عمل به تدریج و جرعه جرعه تأثیرات آن در جان و دل ما آشکار می‌گردد؛ مثلاً در ماه مبارک رمضان سحرخیز می‌شویم؛ نماز، دعا، انس با قرآن و استغفار داریم، روزه می‌گیریم و نفَس را از خیلی از خواهش‌ها و تمایلاتش باز می‌داریم و از آن به درستی محافظت می‌کنیم هر چند سخت به نظر بیاید اما از پس آن برمی‌آییم، به مسجد و اجتماعات معنوی می‌رویم.

همه این امور، آرام آرام، جان ما را صفا می‌دهد، روح را صیقل می‌دهد و معنویت را در وجود ما پدید می‌آورد؛ پس اگر می‌خواهیم حالات معنوی در ما حفظ بشود باید برای انجام این اعمال معنویت ساز، برنامه‌ریزی منظم داشته باشیم و با رعایت نظم و انضباط کارهایی را که انجام می‌دادیم، تکرار کنیم و ادامه دهیم.

نبی اکرم ﷺ بشارت داده‌اند که اگر بر اعمال صالح مداومت داشته باشید برکات زیادی از آن حاصل می‌شود؛ از جمله اینکه گناهان را ترک خواهید کرد و از فشارهای روحی نجات خواهید یافت، یقین به دست خواهید آورد، اعتقاداتتان ساخته و قوی می‌شود، از شیطان دوری خواهید کرد و اهل عدل و گفتار حق خواهید شد. در احادیث فراوانی تأکید شده است که: اعمال عبادی که در حد ظرفیت شماست و برایتان زیاد سنگین نیست انتخاب کنید؛ اما آن را یک سال ادامه دهید.

شاید این یکی از بهترین راهکارهایی است که می‌توان به راحتی به آن پرداخت و در خودسازی و معرفت‌سازی برای خود موفق بود، همین راهکار است.

ایمان با انجام عمل صالح و مداوم، تثبیت می‌شود. اگر همان انسی که در ماه مبارک با قرآن، روزه، دعا و نماز گرفته‌اید یا ارتباط روحی با اهل بیت علیهم‌السلام و توسل به ایشان را ادامه دهید. مطمئن باشید لذت‌ها و پاداش‌های معنوی بالاتر و بهتری را به مرور زمان

خواهید چشید.

معمولاً احساس معنویتی که بعد از انجام اعمال عبادی برای ما حاصل می‌شود که بزرگان به آن «حال» می‌گویند سطحی است و هنوز در جان ما رسوخ نکرده و ریشه ندوانده است، از این رو کمی بعد از پایان آن عمل آن حالت هم از بین می‌رود. اما اگر ما آن عمل عبادی را تکرار کردیم و هر روز آن حالت معنوی حاصل شد کم‌کم در جان و روح ما رسوخ می‌کند و ماندگاریش بیشتر از قبل می‌شود و آرام آرام به «ملکه‌ی ذهن‌مان» تبدیل می‌شود و پس از آن خیلی دیرتر از دست خواهد رفت و به تعبیر عرفا «حال» تبدیل به «مقام» می‌شود.

این است که می‌گوییم اعتکاف و این مکتب خودسازی نباید فقط چند روز در سال باشد.

۲. **مراقبه:** حالات معنوی مانند بوی خوشی هستند که در فضای جان انسان پراکنده می‌شوند و جان انسان را معطر و سرشار از لذت می‌کنند؛ اما به شدت لطیف هستند و به مراقبت شدید نیاز دارند. هم باید به آن‌ها غذا و خوراک مناسب که همان انجام اعمال صالح است برسد و هم این‌ها را از آفت‌ها و آسیب‌ها نگهداری کرد تا کم‌کم قوی و تنومند شده، و کمتر و دیرتر دچار مشکل شوند. از این رو یکی از سفارش‌های مهم اهل بیت علیهم‌السلام و بزرگان سلوک، مراقبه و محاسبه بوده است. باید با جدیت و حساسیت از خود

مراقبت کنیم تا مبادا سرمایه گرانقدری را که در پرتو انجام اعمال صالح ذخیره کرده‌ایم از کف بدهیم.

بزرگان دین، آن قدر برای مراقبه اهمیت قائل شده‌اند که امام کاظم (علیه السلام) در تعبیری می‌فرماید: «از ما نیست کسی که هر روز محاسبه نفس نکند پس اگر عمل خیری انجام داده از خداوند بخواهد زیادترش کند و اگر عمل بدی انجام داده استغفار و توبه کند.»

علامه طباطبایی رحمه الله بزرگ عارف و مفسر قرآن می‌فرماید: «کلید [رشد] در مراقبه است، تا مراقبه نباشد و درست صورت نگیرد بقیه کارها و دستورات در سیر و سلوک، هیچ و بی اثر است.»

۳. موعظه و اندرز: یکی از اموری که در حفظ و تقویت معنویت انسان تأثیرگذار است ارتباط مداوم با فضاها، جلسات، مراکز و کتاب‌های معنوی است؛ فضاهایی که موعظه کننده‌اند؛ زیرا همه ما در هر رتبه از علم، معنویت و شخصیت که باشیم به موعظه نیاز داریم. چنانچه از حضرت علی (علیه السلام) نقل شده که موعظه مایه حیات دل است و باعث صفای قلب، هوشیاری و پرهیز از غفلت می‌شود و باعث بیداری و توجه می‌گردد.

پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: هر گاه باغی از باغ‌های بهشت دیدید، در آن گردش کنید. عرض شد: ای پیامبر خدا! باغ بهشت چیست؟ فرمود: مجالس مؤمنان.

حضرت علی علیه السلام: جَالِسِ الْعُلَمَاءِ يَزِدُّكَ عِلْمًا، وَ يَحْسُنُ آدُبَكَ، وَ تَزَكُّ نَفْسُكَ.^۱ با دانشمندان بنشین تا بر دانشت افزوده گردد، آدبت نیکو شود و تزکیه نفس یابی.

چه جایی بهتر از این حضور در مراسم اعتکاف و گسترش دادن این نشست‌ها بعد از این مراسم.

□ پرهیز از کارهای معنویت سوز

در ادامه به برخی امور خواهیم پرداخت که معنویت سوزند و برای حفظ دست‌آوردهای معنوی باید به شدت از آن‌ها دوری گزید.

□ گناه و معصیت الهی

یکی از اموری که ترک آن برای حفظ و رشد معنویت، حتمی و اجتناب‌ناپذیر است معصیت است. گناه، همه داشته‌های انسان را از بین می‌برد و صفای دل و سبکی روح و آرامش آن را به سختی، سنگینی، تاریکی، تشویش و اضطراب مبدل می‌کند.

از حضرت صادق علیه السلام هم نقل شده است که می‌فرمایند: «إِنَّ الرَّجُلَ يُذْنِبُ الذَّنْبَ فَيُحْرَمُ صَلَاةَ اللَّيْلِ وَإِنَّ الْعَمَلَ السَّيِّئَ أَسْرَعُ فِي صَاحِبِهِ مِنَ السِّكِّينِ فِي اللَّحْمِ؛ همانا انسان گناه می‌کند و به سبب آن از نماز شب محروم می‌شود. تأثیر کار بد در انجام دهنده آن سریع‌تر از تأثیر چاقو در گوشت است.»

□ تاثیر تقویت ایمان و معنویت بر فرهنگ عمومی

قطعا معنویت و تقویت آن بر فرهنگ عمومی تاثیر مستقیم دارد و از آنجا که اعتکاف یکی از تجارب مهم و بزرگ معنویت ساز و البته فرهنگ ساز است، می‌توان با استفاده از آن به مسائل بسیاری پرداخت که به خلاقیت و بینش ما بستگی دارد.

خدای متعال، با نازل نمودن احکام و معارف توحیدی و عرفانی قرآن و ارسال رسولان، پیامبر خاتم صلی الله علیه و آله و جانشینان آن حضرت، چارچوب و روش صحیح زندگی و اصول فرهنگ دینی عمومی را به جامعه اسلامی و به ابناء بشر تعلیم داده و راه هدایت، تزکیه و تعلیم و تربیت انسان‌ها را بیان می‌نماید. امروزه، فرهنگ عمومی جوامع شرق و غرب عالم، اغلب بر پایه غیر توحیدی و انحرافی شکل گرفته و با آسیب‌هایی مانند کمبود معنویت، خودخواهی و خودمحوری، مادی‌گرایی و منفعت‌طلبی، خشونت و پرخاشگری همگانی، فقر و فحشاء، ناامیدی، تنهایی، ظلم، تبعیض و نژادپرستی، تزلزل خانواده، جهل، تقلید و خرافه‌گرایی، محاصره شده و مانع آسایش و آرامش بشر گردیده است. لکن تنها معتقدین به معارف اسلام، قادر به ساختن و حفظ و پیشبرد جامعه پیشرفته‌ای خواهند بود که نگرش و معرفت توحیدی و ایمان و معنویت و خشوع قلبی نقطه عزیمت و شرط ورود به آن و عامل بنیادین تأثیرگذار و تحول آفرین در تکوین فرهنگ عمومی متعالی قلمداد می‌شود.

علامه جعفری در تعریف فرهنگ می‌نویسد: فرهنگ عبارت است از شیوه بایسته و یا شایسته برای آن دست از فعالیت‌های حیات مادی و معنوی انسان‌ها که به طرز تعقل سلیم و احساسات تصعید شده آنان در حیات معقول تکاملی مستند می‌باشد.^۱

فرهنگ از دیدگاه مقام معظم رهبری مد ظلّه العالی، نقش و جایگاه مهمی در جامعه ایران اسلامی دارد: "فرهنگ، هویت یک ملت است. ارزش‌های فرهنگی روح و معنای حقیقی یک ملت است. همه چیز مترتب بر فرهنگ است. فرهنگ حاشیه و ذیل اقتصاد نیست، حاشیه و ذیل سیاست نیست، اقتصاد و سیاست حاشیه و ذیل بر فرهنگند؛^۲ بهره بردن صحیح یک ملت از شکوفایی استعدادها و مواهب الهی، جامعه اسلامی را زنده و پیشرو نگه می‌دارد."

فرهنگ، واقعیتی مبتنی بر روش عقلانی و صحیح است که جسم و جان انسان و مهم‌ترین ابعاد زندگی و حیات مادی و معنوی او از جمله دانش‌ها، باورها و مکارم اخلاقی مردم جامعه را در بردارد. قشر نوجوان نهالی است در حال باروری که آینده‌ی یک سرزمین و فرهنگ را می‌سازد که انجام هر مراسم و برنامه‌ای را باید با بررسی بسیاری از این جزئیات ترتیب اثر داد. نه صرفاً مراسمی باشد که

۱. جعفری، ۱۳۷۳، ص ۲

۲. بیانات در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی / ۱۹ / ۹ / ۱۳۹۲

فقط نماز دارد و روزه و دعا و توبه. بی‌شک دین مبین اسلام برای هر کدام از این مراسمات معنوی، نگاهی فرهنگی و اجتماعی، تفکر و دانشی داشته و هر کدام از این موهبت‌هایش را در مسیر تعالی و رشد فردی و اجتماعی ما طرح‌ریزی کرده است.

□ رابطه فرهنگ و ایمان

نگاهی گذرا بر رابطه‌ی ایمان و فرهنگ می‌اندازیم که ریشه در انجام مراسمات معنوی همچون اعتکاف دارد. این مراسمات خواه یا ناخواه علاوه بر خودسازی، فرهنگ سازی نیز به همراه دارند و این فرهنگ سازی جامعه‌ای را می‌سازد قطعاً در خور بلاد اسلامی.

ایمان دینی، تعیین‌کننده نوع فرهنگ و اساس آن است زیرا همه ابعاد زندگی بشر از جمله اهداف و باورها و دانش‌ها را تحت تأثیر خود دارد. فرهنگ دینی اسلام در رویارویی با فرهنگ الحادی کفرآمیز جوامع غرب و شرق، تنها فرهنگ اصیل و معتبر به دلیل زیرساخت مستحکم و ثابت ایمان و جهان‌بینی توحیدی آن است. فرهنگ تابعی است از ایمان که در تعامل و تعاضدند؛ همانند کشتی نجات در دریا و یا ستارگان در سپهر ایمان. و کارکرد ایجاد هویت مستحکم فرهنگی یک ملت به وسیله شناور شدن در جریان معرفت ایمانی است. در ادبیات قرآنی، تجلی ایمان و دین در جامعه به

عنوان “ملت” ظهور می‌کند.^۱ که به معنای دین، طریق و راه و روشی است که مردم بر آن راه و روش سیر می‌کنند.^۲ نظامات فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، تربیتی، بروز و ظهور ایمان درونی افراد جامعه و تجلی رفتاری خلقند.

به نظر می‌رسد رابطه منطقی ایمان و فرهنگ نه تساوی است و نه تباین. فرهنگ، جعلی و قراردادی است اما ایمان، مبنا و علت ایجاد فرهنگی زبینه و دلخواه مردم جامعه است. شاید در فرهنگ دینی عناصر ناسازگار تقلیدی و خرافی و ساختگی نفوذ کرده باشد و از سوی دیگر ممکن است در فرهنگ غیردینی، عناصر مطلوبی از قبیل تجارب ملل، سنت‌های صحیح و آموزه‌های اخلاقی یافت شود که بتوانیم با پالایش فرهنگ، زندگی سالم‌تری را برای ابناء بشر به ارمغان ببریم. تأیید شریعت و تطبیق عناصر فرهنگی با آموزه‌های متعالی و حیاتی و عرفانی اسلام ناب، آداب و رسوم و سنت‌ها را پذیرفتنی می‌سازد.

۱. بقره: ۱۳۵

۲. مجمع اللغة العربية، ص ۲۴

سخن آخر

بدون شک هر کس قدم در مسیر اعتکاف و نیایش با معبود می‌گذارد و خدمتی به خلق می‌کند، نگاه و توجهی ویژه پشت آن بوده است و بدون خواست پرودگار و رحمتی که شامل حال خدمتگذارن درگهش می‌شود، نمی‌توان قدم از قدم برداشت و خوشا به سعادتتان و غبطه به حال کسانی که دلسوزانه گام‌های محکم‌تری در این راه برمی‌دارند و دنیا و آخرت را برای خودشان آباد می‌کنند. قلب‌های صاف و آماده‌ی نوجوانان را در می‌یابند و آنها را در این مسیر همراهی می‌کنند. با انجام برنامه‌هایی اصولی و کاربردی بر شایستگی این حال معنوی و برقراری ارتباط همیشگی با معبود، به آنها یاری می‌رسانند.

آنچه گفته شد به سبب گشایش ایجاد کردن بود؛ اینکه عنوان شود مشکلات چیست و چطور می‌شود به راحتی از پس آنها برآمد. اینکه دعوت کردن چیست و چه کسانی بهتر است دعوت شوند! باید چطور بشناسیم و این دعوت با دیگر دعوت‌ها فرق می‌کند.

امید است که این مطالب یک راهنمایی کاربردی داشته باشد برای شما و برخی مسیرها را قدری روشن‌تر کند. بی‌شک شما توانمند و باهوش‌تر از مطالب این کتاب عمل خواهید کرد ما نیز صرفاً تجربه‌نگاری کرده‌ایم و پیشنهاد داده‌ایم.

مسلم است کسی که محرم است و انسی با رحمان و رحیم عالم هستی دارد و نور ایمان و تقوا از مسیر قلب او می‌گذرد، به اعمالش می‌رسد. باشد که هر کس در این مسیر قدمی برمی‌دارد و چراغی روشن می‌کند، قبول درگاه حق تعالی شود و مورد خشنودی و توجه صاحب الامر عجل الله تعالی شریف باشد.

سعدی به خویشان نتوان رفت سوی دوست
کانجا طریق نیست که اغیار بگذرد